

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “รักษันครหลวง” กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนนครหลวง (พิบูลประเสริฐวิทย์) ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล เอกสารแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
 - 2.1 ความหมายและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 2.2 พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.3 ขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. กระบวนการออกแบบแบบย้อนกลับ
 - 3.1 ความหมายของการออกแบบแบบย้อนกลับ
 - 3.2 ความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้
 - 3.3 กระบวนการออกแบบแบบย้อนกลับ
 - 3.4 ข้อดีและข้อจำกัดของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.3 ทักษะปฏิบัติและกระบวนการ
 - 4.4 เจตคติและการวัดเจตคติ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

ความหมายตามทัศนะเดิมหลักสูตร (Curriculum) ภาษาละตินว่า (Currere) แปลว่า “ทางวิ่ง” หรือ “ลู่วิ่งที่วิ่งเข้าเส้นชัย” (চারু บัควรี. 2542 : 2 ; อ้างอิงจาก R.C. Das, et al. 1984. **Differential Effectiveness of MT Components.** p.4) “หลักสูตรหมายถึงรายวิชาหรือเนื้อหาที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียน” นิยามดังกล่าวนี้บางประเทศยังยึดถืออยู่ เพราะการศึกษาคือ การเรียนหนังสือ ซึ่งความรู้ที่ได้รับ ครูหรือผู้สอนกำหนดให้เรียนเป็นรายวิชาต่างๆ จะแตกต่างกันตามสถานที่เรียน และตามกาลสมัย แต่ก็ไม่ทำให้รูปลักษณะของหลักสูตรเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด เพียงแต่เนื้อหา ไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาการด้านอื่นๆ ของผู้เรียน ครูหรือผู้สอนเป็นผู้บอกวิชาความรู้ เพื่อพัฒนาการทางปัญญาให้กับผู้เรียนเท่านั้น

ความหมายตามทัศนะใหม่ ปัจจุบันความรู้ด้านจิตวิทยาก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะเรื่องพัฒนาการของเด็ก และทฤษฎีการเรียนรู้ นักการศึกษาส่วนใหญ่มองเห็นความสำคัญเหล่านี้ และยอมรับถึงการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของผู้เรียน ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนทัศนคติภาพและความต้องการที่แตกต่างกันของเด็ก ดังนั้นการสนองความต้องการ จึงไม่ใช่เพียงการจัดรายวิชาให้เรียนเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาให้กว้างออกไปว่าจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมพัฒนาการและสนองความต้องการของผู้เรียนได้ นักการศึกษาในปัจจุบันต่างตระหนักเห็นว่า การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จะไร่นั้น เป็นผลจากการที่ผู้เรียนได้รับและมีประสบการณ์อะไรบ้าง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเกิดพัฒนาการตามที่ต้องการ แสดงว่าหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนก็คือ “ประสบการณ์” ที่ผู้เรียนได้รับ ดังนั้นความหมายจึงยึดเอาประสบการณ์เป็นหลัก กล่าวคือ “หลักสูตร หมายถึงประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อให้มีพัฒนาการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้” (চারু บัควรี. 2542 : 2 - 7)

วิลเลอร์ (Wheeler. 1974 : 11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ โครว์ (Crow. 1980 : 250) ที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander. 1974 : 6) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า “เป็นแผนสำหรับการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ” เชฟเวอร์และเบอร์เลค (Shaver & Berlak. 1968 : 9) กล่าวว่า หลักสูตร คือกิจกรรมที่ครูจัดให้กับนักเรียนเพื่อให้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

16

เกิดการเรียนรู้ ทรัมและมิลเลอร์ (Trump & Miller. 1968 : 11-12) กล่าวว่า หลักสูตร คือกิจกรรม การเรียนการสอนต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ในระบบโรงเรียน หรือเตรียมไว้ให้กับนักเรียน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อีกคือ อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544 : 30) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายเป็น 2 นัย คือ 1) หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการประเมินผล 2) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ซึ่ง สอดคล้องกับ อุไรวรรณ บุญอุระพิภิญโญ (2544 : 9) ที่กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายครอบคลุม ถึงเอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มวิชา ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา จุดหมาย โครงสร้าง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่ทาง โรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนและเกิดการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีสามารถนำไปพัฒนาการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 9 -14) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ไว้ดังนี้

1. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระนั้น หมายถึงวิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่างๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลักสูตรเตรียมแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ หลักสูตรธุรกิจ ฯลฯ

2. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร ประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้างเนื้อหาสาระ ระยะเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวคิดนี้จะเน้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารรูปเล่ม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร

3. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่างๆที่จัดให้แก่ผู้เรียน เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่างๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่างๆที่เตรียมไว้และจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน เป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด แผนสำหรับจัด โอกาสทางการศึกษาจะแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผล แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ หรือกลุ่มบุคคลในระดับการศึกษาต่างๆ เช่น หลักสูตรก่อน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรอุดมศึกษา หรืออาจหมายถึงกลุ่มของแผนย่อยต่างๆที่ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวัง

5. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึงประสบการณ์ทุกอย่างของผู้เรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน รวมถึงเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนด้วย แนวคิดนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของหลักสูตรในความหมายแคบที่ไม่ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน ประการที่สอง การสอนของครูที่ยึดหนังสือเรียนและเนื้อหาสาระมากเกินไป ทำให้การสอนจืดชืดไม่มีชีวิตชีวา โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมสร้างเสริมต่างๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด ได้กระทำ ได้แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเอง การจัดหลักสูตรจึงควรพิจารณาถึงประสบการณ์ทุกด้านที่พึงมีของผู้เรียน แนวคิดในความหมายของหลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นความหมายในแนวกว้าง และสมบูรณ์ที่สุด เพราะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน

6. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวัง หรือคาดหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้ว จะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้

7. หลักสูตร ในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการมองหลักสูตร ในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า โดยรวมเอาแผนย่อยๆที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย แผนงานนั้นมิได้เกิดขึ้นอย่างลอยๆ แต่จะมีการวางแผนสำหรับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้นแผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียน โดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

ดังนั้นแนวคิดของนักการศึกษา นักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น จึงสามารถสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรคือสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชา ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ มวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และตอบสนอง อันจะทำให้เกิดทักษะ เจตคติที่ดีเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีหลักสูตร การที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนย่อมกระทำไม่ได้ สาเหตุเพราะว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที้นำเอาความมุ่งหมายและนโยบาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

18

การศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตรคือหัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตร การศึกษาก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้

ปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะให้ความมั่นใจแก่เยาวชนและผู้เรียน ผู้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในแต่ละวัย แต่ละระดับการศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกันตามที่มุ่งหวังไว้ก็คือหลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้ว ก็เป็นที่หวังว่า ผู้เรียนแต่ละสาขาและแต่ละระดับการศึกษาจะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันบ้าง แต่การเรียนการสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน (ธีรารัง บัวศรี. 2542 : 9)

ความสำคัญของหลักสูตรต่อการเรียนการสอน ตามทัศนะของนักวิชาการ มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2545 : 29) ได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือซึ่งบอกให้กัปตันหรือครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องตั้งเข็มทิศไปทางใดและจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางต้องทำอะไร ต้องใช้สื่อ อุปกรณ์ใดช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล ต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเรียนการสอน ตัวผู้เรียนต้องทราบเนื้อหาการเรียน ผลที่จะได้รับการเตรียมตัว จึงจะสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การที่การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ก็คือหลักสูตร

การเรียนการสอนนั้น คือการนำหลักสูตร ไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริงๆ เปรียบเหมือนกับการสร้างบ้านโดยการตอกเข็ม ทำรากฐาน ก่อโครงสร้างและส่วนอื่นๆ จนเป็นบ้านที่สมบูรณ์ ช่วงต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างจันใด ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการเรียนการสอนจันนั้น หลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง และเป็นความจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมทั้งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ

จากความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษารวมและการเรียนการสอน สรุปว่าหลักสูตรเป็นดังเครื่องมือและเครื่องจักรกลที่ต้องการผู้ขับเคลื่อนหรือผู้ปฏิบัติตามสู่เส้นทางในแนวเดียวกัน พร้อมจัดหากลยุทธ์ เทคนิควิธีการต่างๆหรือกิจกรรม ที่สามารถดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพแก่ผู้เรียน ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

19

สำหรับองค์ประกอบของหลักสูตรนั้น ได้มีนักการศึกษาจำนวนหลายท่านกล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

วาณี ภูเสตร์ (2542 : 108 - 109) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบหลายประเภท หลายรูปแบบ และหลายระดับ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตามมักจะมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

อินทิรา บุญยาทร (2542 : 31) กล่าวว่าองค์ประกอบของหลักสูตรทำให้ความหมายของ “หลักสูตร” กว้างออกไป สรุปเป็นคำจำกัดความได้ดังนี้

1. หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร รวมทั้งโครงสร้างกลุ่มวิชา และรายวิชาต่างๆ

2. ระเบียบการวัดและการประเมินผลแต่ละระดับ
3. สื่อการเรียนการสอนที่ออกมาในรูปแบบหนึ่ง สื่อการเรียนและสื่อในลักษณะต่างๆ

กรมวิชาการ (2545 : 20 - 21) กล่าวว่าหลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 12 อย่าง คือ

1. แนวคิด
2. หลักการ
3. จุดหมาย
4. มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. โครงสร้าง
6. หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. แนวการจัดการเรียนรู้
8. การพัฒนาและการใช้สื่อการเรียนรู้
9. การวัดผลและประเมินผลการเรียน และการเทียบโอน
10. การแนะแนวเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
11. การกำกับติดตาม ประเมินและรายงาน
12. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

อิทธิเดช น้อยไม้ (2545 : 9) ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรว่าส่วนใหญ่มีองค์ประกอบหลักที่เหมือนกันอยู่ 4 ส่วน ได้แก่ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

20

หรือการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล สำหรับองค์ประกอบอื่นๆที่แตกต่างกันออกไปนั้น ส่วนมากจะเป็นการแจกแจงหัวข้อสำคัญให้ละเอียด และมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ปรินญ์ เรื่องจันทร์ (2545 : 15) ที่กล่าวโดยสรุปว่าหลักสูตรน่าจะประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมายหรือจุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหาและประสบการณ์ที่จะจัดการเรียนการสอน
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. เอกสารและสื่อประกอบหลักสูตร
5. การวัดผล ติดตามผล และประเมินผลหลักสูตร

ทาบ (Taba. 1962 : 425) ให้เห็นว่า หลักสูตรนั้นควรจะประกอบด้วย จุดประสงค์ทั่วไป และจุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 18 - 19) กล่าวว่า การจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอาจจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด แต่ในหลักใหญ่ๆมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินหลักสูตร

จากความเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกัน จึงสามารถสรุปองค์ประกอบของหลักสูตรได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา หรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ โครงสร้างของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

1.3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีการกำหนดวิสัยทัศน์หลักสูตรในระดับชาติขึ้นเพื่อให้เป็นเป้าหมายที่ชัดเจนตรงกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปรับให้เหมาะสม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

มีการกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนไว้ 5 ด้าน เพื่อเป็นจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ในการจัดการเรียน การสอน ครูผู้สอนต้องปลูกฝังและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะเหล่านี้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

สถานศึกษาทุกแห่งให้ใช้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 8 ด้าน คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นใน การทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการกำหนดรายวิชาที่จัดสอนในแต่ละปี/ ภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจำนวน เวลาเรียนหรือหน่วยกิตของรายวิชาเหล่านั้นตามกรอบเวลาที่กำหนดในแต่ละระดับการศึกษา การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเป็นการนำเสนอรายละเอียดที่ทำให้ทราบว่าผู้เรียนจะเรียนรู้อะไร จากรายวิชานั้นๆ ในคำอธิบายรายวิชาประกอบด้วย รหัสวิชา ชื่อรายวิชา ประเภทวิชา (พื้นฐานหรือ รายวิชาเพิ่มเติม) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับชั้นที่สอน และคำอธิบายสาระสำคัญที่สอนในรายวิชา นั้นรวมทั้งระบุรหัสตัวชีวิตที่อยู่ในรายวิชานั้นๆ ในส่วนสุดท้ายของคำอธิบายรายวิชาเพื่อตรวจสอบ ความครบถ้วนของตัวชีวิตเมื่อจบในแต่ละปี/ช่วงชั้นปี

การจัดทำหลักสูตร โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นนั้น ควรทำความเข้าใจให้ตรงกัน คือ 1) หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษาคือ “หลักสูตรสถานศึกษา” 2) สิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสามารถสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาพื้นฐานทั้ง 8 กลุ่ม สาระการเรียนรู้ได้ หรือหากสถานศึกษาเห็นว่ามีความสำคัญที่ต้องการจะเน้นและแยกสอนเป็นการ เฉพาะ เช่น การสอนจักสานเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็สามารถเปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมได้ แต่ ก็อยู่ในหลักสูตรสถานศึกษาทั้งสิ้นมิใช่แยกหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นจากกัน เพราะว่าเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับ สภาพและความต้องการของท้องถิ่นซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไป ความเป็นท้องถิ่นจึงมีอยู่แล้วใน หลักสูตรสถานศึกษา

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ที่เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในระดับ ท้องถิ่นจัดทำนั้นเป็นกรอบแนวทางกว้างๆที่ระบุเป้าหมาย/จุดเน้นของท้องถิ่น สาระการเรียนรู้หรือ เรื่องต่างๆเกี่ยวกับท้องถิ่น และแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถ นำไปเป็นแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนในท้องถิ่น สามารถนำไปเป็นแนวทางจัดการเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

22

การสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ ในเอกสารกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น อาจนำเสนอตัวอย่างของรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ตามบริบทของโรงเรียนนั้นๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 28)

การวัดประเมินผลและจบหลักสูตรเป็นส่วนที่สถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะจบการศึกษาในแต่ละระดับ โดยเกณฑ์ดังกล่าวต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์การจบในหลักสูตรแกนกลาง โดยระดับประถมศึกษา (ป.1 – ป.6) ตัดสินผลการเรียนเป็นรายปี ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นตัดสินผลการเรียนเป็นรายภาค เช่นเดียวกับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งกำหนดเวลาเรียนเป็นระบบหน่วยกิต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2552 : 11-12)

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 12) ยังกล่าวว่าการวัดและประเมินผลการเรียนต้องอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือการประเมินเพื่อการพัฒนาและการประเมินสรุปรวบยอด เพื่อตัดสินผลการเรียนและให้คะแนน การประเมินเพื่อการพัฒนาเกิดขึ้นตลอดเวลาในหน่วยการเรียนรู้ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกว่านักเรียนจะบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดของมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ ให้เป็นเป้าหมายเพื่อการจัดการเรียนรู้ การประเมินเพื่อการพัฒนาเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับแก้ไขหรือเสริมเพิ่มตามความต้องการจำเป็น ครูจะต้องตัดสินใจเมื่อจบแต่ละขั้นว่าต้องสอนใหม่หรือประเมินใหม่ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายอย่างไร และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุผลแล้ว จะประเมินสรุปรวบยอดจากหลักฐานใดเป็นการตัดสิน หรือให้คะแนนแล้ว ขึ้นหน่วยการเรียนรู้ใหม่ เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาต่อเนื่อง

จะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งทบทวนและพัฒนาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีความชัดเจนเรื่องเป้าหมาย การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่ โรงเรียนและผู้เรียน กำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มาตรฐานและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนเป็นแนวทางเดียวกัน สามารถให้โรงเรียนเพิ่มเติมรายวิชาได้ตามวิสัยทัศน์และจุดเน้นของโรงเรียน ปรับการวัดผลประเมินผลให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติของโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยใช้หลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนของรายวิชาเพิ่มเติมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวอย่างและแนวทางให้กับสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้

2. การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.1 ความหมายและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นักการศึกษาหลายคนให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 108) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า สถานศึกษาหรือหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับ เพิ่ม หรือขยายให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 89) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง การนำหลักสูตรแกนกลางแม่บทระดับชาติที่พัฒนาจากส่วนกลางมาปรับขยายเพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียนและอนุรักษ์วัฒนธรรม เอกัตถลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ ไว้

นิคม ชมพูลอง (2546 : 89) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา พัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรแม่บทแกนกลางระดับชาติที่พัฒนาจากส่วนกลาง มาปรับขยายเพิ่มเติม หรือสร้างหลักสูตรย่อยขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน และอนุรักษ์วัฒนธรรม เอกัตถลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นนั้นๆ ไว้ โดยให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

แนวความคิดของนักการศึกษาหลายคนเกี่ยวกับเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 109 - 110) ได้ให้เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จำเป็น หลักการทั่วๆ ไปไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

24

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและบ่งบอกความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 135 - 137) กล่าวว่า ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมีดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทที่พัฒนาในระดับชาติ กำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมลักษณะกว้างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระและประสบการณ์บางอย่างไม่สามารถประมวลรายละเอียดตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น บางอย่างไม่อาจสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนได้

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว บางอย่างก้าวเร็วกว่าหลักสูตรแกนกลางจะพัฒนาได้ทันสำหรับคนทั่วประเทศ บางอย่างมีผลกระทบโดยตรงกับท้องถิ่นในบางท้องถิ่น ผลทำให้ผู้เรียนเป็นคนล้าสมัยเรียนรู้บางอย่างที่ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ความรู้หรือประสบการณ์บางอย่างพลาดโอกาสที่จะได้เรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อาจทำได้โดยเขียนคำอธิบายรายวิชาขึ้นใหม่ การจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเสริมประสบการณ์

3. การเรียนรู้ที่ดีควรส่งเสริมให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้มีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริง จึงทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรง รวดเร็ว และสามารถนำไปใช้ได้จริง การกำหนดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องกำหนดให้สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งหลักสูตรแกนกลางได้พยายามดำเนินการแล้วในระดับหนึ่ง ควรมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพิ่มเติม

4. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ฯลฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรแกนกลาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

25

ไม่สามารถดำเนินการในสิ่งเหล่านี้ได้ จึงควรพิจารณาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีความผูกพันกับท้องถิ่น

5. ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะเศรษฐกิจ หรือค่านิยม เช่น ต้องการเรียนรู้การตัดเย็บเสื้อผ้า ต่อมามีการส่งเสริมเชิงอุตสาหกรรม จึงเปลี่ยนไปเข้บจักรอุตสาหกรรม พบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำโรงงานปิด ต้องกลับมาตัดเย็บเสื้อผ้า สร้างงานเอง การเปิดสอนรายวิชาเลือก จำเป็นต้องมีการสำรวจแนวโน้มของสังคม ความต้องการของประชาชน ผู้ปกครอง ผู้เรียน เพื่อเป็นการวางแผนให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริง

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่าเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมีดังนี้คือ หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกันทั้งประเทศ ทำให้กระบวนการเรียน การสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จำเป็นอย่างกว้างๆ ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและการดำรงชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การเรียนรู้ที่ดี ควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจับได้ รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของไทย มีอยู่มากมายและบ่งบอกความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอา ทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอา ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะด้านอาชีพ ทัศนกรรม เกษตรกรรม คนตรี ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

2.2 พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรที่สมบูรณ์ เพื่อสามารถเป็นเครื่องมือ เทคนิควิธีการต่าง ๆ หรือ กิจกรรมที่สามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดนั้น ควรประกอบด้วยพื้นฐานสำคัญในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีความหมาย ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

1. พื้นฐานทางด้านปรัชญา

“ปรัชญาการศึกษา หมายถึงระบบหรือแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษา ได้แก่ ความมุ่งหมาย นโยบาย เนื้อหาสาระ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน การบริหารการศึกษา ฯลฯ อันเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาวิเคราะห์และกลั่นกรองอย่างรอบคอบโดยอาศัยหลักปรัชญาเป็นพื้นฐาน” ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปรัชญาการศึกษาร่วมสมัยที่สำคัญ 6 ปรัชญา ซึ่งนักศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรยึดถือเป็นลัทธิปรัชญา มีทัศนะเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการศึกษาแตกต่างกันไป เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล รักษาความคิดดั้งเดิม เตรียมผู้เรียนเพื่อชีวิต สามารถปรับปรุงสังคมของตน ให้มีความสามารถในการคิด อ่าน เขียน และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น ดังหลักปรัชญาทั้ง 6 ได้แก่ 1) ปรัชญาการศึกษาลัทธินิรันดรวาถนิยม (Perennialism) เชื่อว่ามนุษย์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกล้วนคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการศึกษา เนื้อหาวิชาให้ความสำคัญแก่วิชาคณิตศาสตร์ ไวยากรณ์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะชั้นสูง วรรณคดี และภาษา ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน ลักษณะวิชาการ คัดลอก เลียนแบบท่องจำ ส่งเสริมการใช้เหตุผลและสติปัญญา 2) ปรัชญาการศึกษาลัทธิสารัตถนิยม (Essentialism) คล้ายลัทธินิรันดรวาถนิยมในเรื่องการเตรียมเพื่อชีวิต แต่จะมุ่งเน้นศึกษาวิทยาการที่นักปราชญ์รวบรวมไว้ พงษ์เล็งใน “สิ่งที่จำเป็น เป็นสารัตถะ” 3) ปรัชญาการศึกษาลัทธิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เน้นการแก้ปัญหาโดยใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ ความมุ่งหมายของการศึกษาเตรียมเพื่อชีวิตปัจจุบัน ไม่ใช่เพื่ออนาคต เนื้อหาที่บรรจุไว้จะมีลักษณะที่ช่วยในการแก้ปัญหา มีความสามารถในการคิด เกิดความคิดริเริ่ม ส่งเสริมความเฉลียวฉลาด เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา สังคมวิทยา ศิลปะ ฯลฯ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน จึงควรมุ่งส่งเสริมความกระตือรือร้นของผู้เรียน ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา การตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในชั้นเรียน ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บอกหรือผู้ชี้นำเป็นผู้ให้คำแนะนำ ผู้ให้กำลังใจ และสนับสนุน 4) ปรัชญาการศึกษาลัทธิบูรณาการนิยม (Reconstructionism) ถือว่าการศึกษาคือเป็นตัวนำสังคม สามารถกำหนดวิถีทางและคุณค่าของสังคมได้ บอกได้ว่าสังคมควรเป็นอย่างไร มีการอยู่ร่วมกันอย่างไร สิ่งที่ดีงามควรรักษาไว้ การศึกษาควรวิเคราะห์สังคมได้ ชี้แนะจุดบกพร่องของสังคมและแนวทางแก้ไข เนื้อหาเน้นความรู้ที่สัมพันธ์กับสังคม รวมทั้งกระบวนการสังคมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิชาต่างๆ จะสัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม วิธีการสอนเน้นสังคมที่เป็นประชาธิปไตย เห็นด้วยกับวิธีการของลัทธิพัฒนาการนิยม โดยให้สอนด้วยวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการหลากหลายวิธี ให้ผู้เรียนศึกษาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พิสูจน์ด้วยตนเอง สอดคล้องกับหลักพฤติกรรมศาสตร์ เน้นการทำงานร่วมกัน การแสดงบทบาทหน้าที่ เพื่อสังคมก้าวหน้าแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

27

ประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ 5) ปรัชญาการศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) การศึกษาต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีอิสระในความคิด การสร้างสรรค์ ไม่บีบบังคับ เข้าใจถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ยอมรับผลการกระทำของตนเองอย่างอิสระเสรี เน้นการเรียนรู้วิชาที่ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เข้าใจตนเองและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญาและศิลปะ การเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมอิสระเสรี ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 6) ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (Buddhistic Philosophy of Education) จัดว่ายังไม่เหมาะสำหรับวงการศึกษา ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาค้นคว้า ยังไม่เรียกว่า “ลัทธิพุทธศาสน์นิยม” แต่กำลังได้รับความสนใจในอนาคต อาจจะพัฒนาเป็นลัทธิพุทธศาสน์นิยมได้ ปรัชญานี้อาศัยหลัก “ไตรลักษณ์” ซึ่งกล่าวว่า ชีวิต โลก และปรากฏการณ์ทั้งปวง เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่มีอะไรที่ยั่งยืน ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้สองระดับ คือในระดับผู้ที่ยังครองเรือน และผู้ไม่ครองเรือน

จากปรัชญาทั้ง 6 นี้ ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนที่จะสามารถส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ปรัชญาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ เช่น ลัทธิพิพัฒนาการนิยม ที่ส่งเสริมความสามารถในด้านความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น ความสามารถในการแก้ปัญหา ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตามในหลักประชาธิปไตย ทั้งในและนอกห้องเรียน บูรณาการกับลัทธิบูรณาการนิยมที่เน้นการทำงานร่วมกัน และลัทธิอัตถิภาวนิยม ซึ่งให้ผู้เรียนมีอิสระในความคิดสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ใช้วิธีการถามตอบ เพื่อการค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม บทบาทของครูไม่ใช่ผู้ให้ความรู้ควรเป็นผู้ให้คำแนะนำชี้แนวทาง ส่งเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ข้อดีข้อเสียของสิ่งที่ได้เรียนรู้ ตลอดจนยึดแนวปฏิบัติทางพุทธศาสนามาเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น คำสอนของพระพุทธเจ้า หลักธรรมที่ควรพึงปฏิบัติของชาวพุทธ สอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการทางปัญญา ถ้าเป็นเช่นนี้การออกแบบการเรียนรู้ที่พึงยึดหลักปรัชญาดังกล่าวคงจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ ทนต่อการสื่อสารและเทคโนโลยีมีทักษะปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกของความเป็นคนไทย มุ่งทำประโยชน์สร้างสิ่งที่ดีงามเพื่อสังคมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อโลกเจริญขึ้นวัฒนธรรมและสิ่งต่างๆเกิดขึ้นมากมาย วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆเกิดขึ้น ความเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นในสังคม ทำให้สังคมไม่สามารถให้การศึกษาก่อนุชนในรูปแบบเดิมต่อไปจึงเกิดโรงเรียน ซึ่งเป็นที่ตอบสนองความต้องการส่วนหนึ่งของสังคมโดยเฉพาะการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

28

ถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ปรับปรุงทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงและสนองความต้องการ ทั้งช่วยแก้ปัญหาสังคมด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ฯลฯ ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน หลักสูตรการศึกษาย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปเพื่อสนองความต้องการของสังคม เมื่อบุคคลได้รับการศึกษาที่สูง ได้ทำหน้าที่ต่างๆ ในสังคม จึงเป็นไปตามหลักการที่ว่า สังคมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และการศึกษาก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม สมาชิกในสังคมเป็นผู้สร้างและพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้สนองความต้องการของสังคมนั้นๆ รากฐานของสังคมที่มีต่อการสร้างหรือการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ เช่น การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษ อาทิ ภาษา ศิลปกรรม ศาสนา ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม นิสัยการกิน ระบบความรู้ ปัญหาและสาเหตุของปัญหาทางสังคม ความเข้าใจ สังคม วัฒนธรรม เข้าใจตนเอง สามารถดำเนินบทบาทของตนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมอย่างมีความสุข

ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอิทธิพลซึ่งทำให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 24 - 25)

2.1 จากการบีบรัดของสภาพทางเศรษฐกิจ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้คำนึงถึงความจำเป็นในการวางแผนคุมกำเนิดและครอบครัว และจำเป็นต้องสอนประชาชนให้รู้จักการวางแผนครอบครัว

2.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทำให้เห็นความจำเป็นของการปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

2.3 การขึ้นราคาน้ำมันของประเทศในกลุ่ม โอเปค มีผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก ควรเน้นนโยบายประหยัด คัดค้านหาพลังงานจากแหล่งอื่นๆ เช่น แสงแดด ลม จากคลื่นในทะเลและมหาสมุทร ฯลฯ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อหลักสูตรใหม่

2.4 การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและไปสู่สังคมสารสนเทศ ทำให้จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงนั้น

2.5 การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของประชาชน ทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่เหมาะสม การห่างเหินจากการยึดจริยธรรม ศิลปธรรมอันดีงาม เป็นผลให้มีการปรับปรุงหลักสูตรโดยหันมาเน้นการปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสม และเน้นจริยธรรม เป็นต้น

จากพื้นฐานทางสังคม และวัฒนธรรมดังกล่าวที่เกี่ยวข้องของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน อาทิ การถ่ายทอดวัฒนธรรม ปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสภาพเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคแห่งวิทยาการและเทคโนโลยีของโลกสมัยใหม่ ความเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรสู่สังคมอุตสาหกรรมและสังคมสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของคน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

29

จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษาของไทยและการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างยิ่ง จากการเคลื่อนไหวทางด้านการจัดการศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนการปฏิรูปการศึกษาในรอบ 4 - 6 ปีที่ผ่านมา จึงมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรหลายฉบับ แต่จะเห็นว่าหลักสูตรทุกฉบับที่นำไปสู่การปฏิบัติ จะคำนึงถึงพื้นฐานทางด้านสังคม เป็นองค์ประกอบหลัก รวมถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งกำลังใช้กับโรงเรียนทั่วประเทศ ที่มีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกจิตสาธารณะมุ่งทำประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามในสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญบนพื้นฐานทางสังคมในยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการออกแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ควรคำนึงถึงสภาพทางสังคมสิ่งแวดล้อมของชุมชน และครอบครัวของผู้เรียนมาเป็นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการร่วมมือและระดมความคิด เป็นหลักสำคัญในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานในการเรียนให้สำเร็จ เกิดผลการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รักและสามัคคี ประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความสุข

3. พื้นฐานด้านจิตวิทยา

นอกจากหลักสูตรจะมีส่วนขององค์ความรู้ (Body of knowledge) ที่เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ อันจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์แล้ว องค์ความรู้เหล่านี้ยังมีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้กับผู้เรียนหรือศึกษาผู้เรียน เพื่อจะปรับปรุง โปรแกรมการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติ และความต้องการของผู้เรียน เพราะการศึกษาเป็นความพยายามของสังคม (โดยมอบหน้าที่ให้ทางโรงเรียน) ในการที่จะช่วยให้แต่ละบุคคลในสังคมมีพัฒนาการที่เหมาะสม แฮส (Glen Hass) ให้ความเห็นว่า มีพัฒนาการ 5 ด้าน ที่ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหลักสูตรได้แก่ (Hass, 1977 : 89)

- 3.1 พื้นฐานทางชีววิทยาของความแตกต่างระหว่างมนุษย์
- 3.2 วุฒิภาวะทางกาย
- 3.3 พัฒนาการและความสัมฤทธิ์ผลทางสติปัญญา
- 3.4 พัฒนาการทางด้านอารมณ์
- 3.5 พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

มีผลการค้นคว้าและวิจัยของนักทฤษฎีด้านพัฒนาการของมนุษย์หลายคนที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนหลักสูตรและการสอน เช่นทฤษฎีเกี่ยวกับ “งานพัฒนาการ” (Developmental task) ของเฮวิกเซอร์สท์ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพของอิริคสัน ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ฯลฯ ดังได้ศึกษาแล้วนั้น (บุญชม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

30

ศรีสะอาด. 2546 : 25 - 26) ทฤษฎีและหลักพัฒนาการของมนุษย์มีผลสำคัญอย่างยิ่งในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรเห็นความสำคัญและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ สรุปได้ ดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งความแตกต่างของระดับพัฒนาการด้านต่างๆ ในตัวเด็กแต่ละคน หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นในตัว มีเนื้อหาวิชาและประสบการณ์กว้างขวาง เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์เต็มที่ มีโอกาสเลือกเรียนในสิ่งที่ถนัด สนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของตน
2. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มต้นจากสิ่งทั่วไปก่อนที่จะเข้าสู่สิ่งจำเพาะ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์เพียงพอสำหรับเป็นพื้นฐานของความก้าวหน้า สอดคล้องกับกฎที่ว่า พัฒนาการเริ่มต้นจากการตอบสนองทั่วไปก่อนการตอบสนองเฉพาะ อีกความหมายหนึ่งคือในระยะเริ่มต้นหลักสูตรควรประกอบด้วยวิชาสามัญทั่วไป ต่อมาจึงสอดแทรกวิชาเฉพาะเข้าไป ในทางปฏิบัติจะเห็นได้จากความแตกต่างระหว่างหลักสูตรประถม และมีธยมศึกษา
3. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรกำหนดวิชาต่างๆ ไว้อย่างมีระเบียบ คำว่ามีระเบียบ หมายถึง ความสอดคล้องกับลำดับขั้นของพัฒนาการ โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและความพร้อม ควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความยากง่ายของเนื้อหาวิชาและความเหมาะสมของการจัดลำดับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้บังเกิดผลดีตามจุดประสงค์
4. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่เด็กหรือผู้เรียน ดังนั้นหลักสูตรควรมุ่งให้เด็กเจริญเติบโตได้สัดส่วนสัมพันธ์กันทุกด้าน ไม่นั่นด้านใดด้านหนึ่ง จนล้มพัฒนาการด้านอื่นๆ ไป ต้องพัฒนาครบทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา
5. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรพึงเล็งถึงความต่อเนื่องของประสบการณ์ที่จัดให้เด็กทุกระยะ พัฒนาการของเด็กในระยะใดก็ตามย่อมอาศัยพัฒนาการเดิมเป็นพื้นฐาน การจัดประสบการณ์ให้ต่อเนื่องจึงเท่ากับการส่งเสริมความต่อเนื่องของพัฒนาการของผู้เรียนไปในตัว
6. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงอัตราเร็วของความเจริญเติบโตและพัฒนาการในวัยต่างๆ จะพบว่าในวัยเด็กจะเติบโตและมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วมาก ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนต้องหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงจะสนองความต้องการอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นหลักสูตรจึงไม่ควรเจาะลึกไปในเรื่องหนึ่งเรื่องใดตั้งแต่นั้น
7. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความจริงที่ว่าในแต่ละวัยพัฒนาการย่อมแสดงออกเด่นชัดเป็นอย่างไรๆ ไป เนื้อหาสาระ ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน ควรให้สอดคล้อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กับสิ่งที่เด่นชัดในเรื่องนั้นๆ ถึงแม้ว่าขอบเขตของหลักสูตรกำหนดไว้กว้าง แต่ภายในขอบเขตอันกว้างนั้นสามารถส่งเสริมสิ่งที่ต้องการให้เด่นชัดได้

8. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศด้วย ควรกำหนดวิชาและประสบการณ์ให้เหมาะสมสำหรับแต่ละเพศ เช่น วิชาคหกรรมศาสตร์สำหรับเด็กหญิง วิชาช่างสำหรับเด็กชายหรือจัดวิชาพลศึกษาสำหรับเด็กหญิงและชายเป็นอย่างไรไปวิชาบางอย่างที่เหมาะสมกับทั้งสองเพศ เช่น ศิลปะ ภาษา คณิตศาสตร์ ฯลฯ กำหนดให้เรียนได้ แต่ในปัจจุบันวิชาหรือสาระที่จัดส่วนใหญ่เหมาะสมใกล้เคียงกันทั้งสองเพศ ความสำคัญในข้อนี้จึงลดลง

9. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรควรคำนึงถึงความแตกต่างของบุคลิกภาพของเด็กด้วย ในด้านนี้ต้องกระทำโดยพิจารณาพื้นฐานที่เป็นอยู่ว่าเป็นอย่างไร มีอะไรต้องปรับปรุงแก้ไข สิ่งแวดล้อมต่อตัวเด็กเป็นอย่างไร มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพเพียงใด โรงเรียนจะช่วยเหลือได้อย่างไร

10. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรนอกจากมุ่งส่งเสริมพัฒนาการปัจจุบัน จะต้องให้เป็นฐานสำหรับรองรับพัฒนาการในอนาคตด้วย หมายถึงวิชาที่กำหนดในระยะแรกต้องเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนวิชาในขั้นต่อไป และประสบการณ์ที่จัดสำหรับวิชาแต่ละวิชา ควรมีประโยชน์ต่อเด็กในอนาคตด้วย (ธำรง บัวศรี. 2542 : 104 - 105)

จากพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา 5 ด้าน ดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาสาระรายวิชารักษนครหลวง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยออกแบบ แบบย้อนกลับ ตามขั้นตอนกิจกรรมหลัก ดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมาย (หลักฐานแสดง) ผู้การวัดผลประเมินผลผู้เรียน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน วัย เพศ และระดับชั้นให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้ 2) การแบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะ ประสบการณ์ การร่วมมือกันทำงาน ระดมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดองค์ความรู้ ร่องรอย หลักฐาน ชิ้นงานและภาระงาน โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านสติปัญญา ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพศ เพื่อแบ่งกลุ่มปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้ เปิดโอกาสในการแสดงออกด้านความคิด การทำงาน และการนำเสนองาน ใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้จากสถานที่สำคัญของท้องถิ่น ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด 3) การวัดผลประเมินผล โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามสภาพจริงของผู้เรียน มีเกณฑ์การวัดและประเมิน สรุปผล ครบถ้วน สามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการประเมินเพื่อสรุปรวบยอดเพื่อการตัดสินใจผลและให้คะแนน 4) การนำเข้าสู่บทเรียนคำนึงถึงวุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ ความพร้อม เพื่อกระตุ้นและจูงใจ โดยใช้เพลง คำถามสำคัญ กิจกรรม สถานการณ์จริง ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

32

จะเห็นได้ว่าการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับตามสาระรายวิชารักษณ์ครหลวง มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับพื้นฐานทางด้านจิตวิทยามนุษย์ วุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สัมฤทธิ์ผลทางสติปัญญา พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อจะนำไปใช้เป็นหลักและแนวทาง ในการออกแบบกิจกรรม และประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิด หลักฐานแสดง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่กำหนด

4. พื้นฐานทางด้านความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยี

นักวิชาการ ได้วิเคราะห์สาขาวิชาต่างๆ พบว่า แท้จริงแล้วสาขาวิชา ก็คือการประมวล ความรู้เข้าไว้ด้วยกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง (Facts) และ มโนทัศน์ (Concept) ดังนั้นพื้นฐานทางสาขาวิชาควรเริ่มด้วยการศึกษาเรื่อง “ความรู้” ให้เข้าใจก่อน เมื่อเข้าใจแล้ว ควรเลือกสาขาวิชาอะไร ควรสอนอย่างไร จึงเหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความรู้สึนึกคิด เชาวน์ปัญญา แบบฉบับการเรียนรู้ไม่เหมือนกันมีมโนทัศน์และ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และ โครงสร้างของเนื้อหาวิชาที่แตกต่างกัน

ผู้บริหารและนักพัฒนาหลักสูตรจึงควรเห็นความสำคัญของความรู้และวิทยาการอะไร ที่จะบรรจุในหลักสูตร จะจัดเข้าหมวดหมู่อย่างไร จึงจะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่าง ได้ผล สนองพัฒนาการของผู้เรียนและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การศึกษาเรื่องความรู้ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนมากเพราะยังหมายถึงการจัด โครงสร้างหลักสูตร และวิธีสอน รวมถึงสื่อและอุปกรณ์การสอนด้วย ทักษะเรื่องความรู้เท่าที่มี มาในอดีตจนถึงปัจจุบัน พอสรุปได้เป็น 3 ทักษะ คือ

4.1 ความรู้คือวิชาหรือสาขาวิชาที่เกิดจากการประมวลข้อเท็จจริงและมโนทัศน์เข้า เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ เป็นสาขาวิชา ตามทักษะเดิมครูเป็นผู้บอกวิชา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จึงเกิดแนวคิดใหม่ว่า น่าจะมีอะไรมาทดแทนความหมายเดิมเพื่อให้ขอบเขตของวิชาแคบเข้า และสนองความต้องการของผู้เรียนได้

4.2 ความรู้คือผลที่เกิดจากประสบการณ์ ความรู้ไม่ใช่วิชา ความรู้ที่เพิ่มขึ้นนั้นมีผล มาจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับ คือผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่ต้องการ เรียนรู้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้ สิ่งที่เรียนรู้นั้นถ้า ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนก็จะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น แต่เป็นเรื่องยากที่จะบอกถึงความ ต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และผู้เรียนเองก็ไม่สามารถระบุความต้องการของตนได้ เพราะ พื้นฐานความรู้และประสบการณ์ยังไม่กว้างขวางพอ ความนิยมในทักษะนี้จึงลดน้อยลงและแปร เปลี่ยนไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

4.3 ความรู้คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างวิชาหรือสาขาวิชาต่างๆ กับ ประสบการณ์ เป็นการรวมทักษะทั้งสองข้างต้นเข้าด้วยกันทั้งเนื้อหาวิชา และปัญหาต่างๆ ส่วนตัว หรือของสังคมมีความสำคัญต่อการออกแบบหลักสูตร ในด้านความรู้ ความรู้มีหลายประเภท ต้องอาศัยการค้นคว้าเป็นหลัก การแปลความหมาย และบางประเภทต้องใช้เหตุผล ฯลฯ ควรจัดระบบ โครงสร้างของสาขาวิชา และลำดับขั้นตอนและการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของเจอโรม บรุนเนอร์ ผู้นำสำคัญของกลุ่มความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของทฤษฎีสถาปนาม แนวความคิดใหม่นี้ช่วยในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะ ในการแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล การทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ของผู้เรียนและการจัดทำหลักสูตรแบบยืดหยุ่น (ธำรง บัวศรี. 2542 : 120 - 124)

จากการนำพื้นฐานทางด้านความรู้และวิทยาการมาพัฒนาหลักสูตรและสาระรายวิชา เพิ่มเติมเน้นนับเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งตรงเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน โดยเป็นการกำหนดให้ผู้เรียนได้ เกิดทักษะการสืบค้นข้อมูลจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ รวบรวมความรู้จากสื่อและแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ มาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ และสามารถนำความรู้ที่นั่นมาสื่อสาร แนวความคิด ข้อมูล ให้ผู้อื่นรู้ โดยผ่านทักษะกระบวนการกลุ่ม การนำเสนอผลงาน จากการวิเคราะห์วิพากษ์แล้ว รู้จัก การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น สามารถส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุตามผล การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพขึ้น

ในสังคมปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาด้านเทคโนโลยีที่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อการศึกษาเป็นอันมาก เมื่อเป็นเช่นนั้นนักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเทคโนโลยีมากพอที่จะใช้ความรู้ที่นั่นเพื่อประโยชน์ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร

จรรยา วงศ์สายัณห์ (2531 : 1) กล่าวว่า “วิทยาศาสตร์ประยุกต์แขนงใดก็ได้พัฒนาทัพลักษณะเพิ่มพูนและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ก็ถือว่ามีเทคโนโลยีของวิทยาการประเภทนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีทุกชนิดเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ แต่วิทยาศาสตร์ประยุกต์ทุกชนิด ไม่จำเป็นต้องเป็นเทคโนโลยี”

เนื่องจากเทคโนโลยีเป็นรูปธรรม (Hardware) และนามธรรม (Software) เทคโนโลยี รูปธรรมประกอบด้วยเครื่องจักร อุปกรณ์ ส่วนประกอบ วัสดุดิบ พลังงาน ฯลฯ ส่วนเทคโนโลยี นามธรรมคือความรู้ในการผลิต รวมถึงความรู้ในกระบวนการผลิตต่างๆ รวมถึงการบริการและการควบคุมการผลิตไว้ด้วย นอกจากนี้ยังพบ เทคโนโลยีลักษณะที่ 3 คือ “เทคโนโลยีสังคม” (Social technology) ซึ่งจำเป็นสำหรับการจัดการและการบริหารการผลิต การวิภาค และการจำหน่าย เทคโนโลยีสังคมครอบคลุมความรู้ด้านต่างๆ ทางสังคมศาสตร์รวมถึงเศรษฐศาสตร์กฎหมาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

34

การบริหารธุรกิจ สังคมไทย จิตวิทยาฯลฯ แม้กระทั่งความรู้ในภาษาต่างๆก็เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีสังคม (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2528 : 15 - 16)

เทคโนโลยีที่กำลังก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลต่อสังคมมาก และจำเป็นต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ คือ เทคโนโลยีทางการสื่อสารและสารสนเทศ (Communication and information) ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ โทรเลข เครื่องคำนวณ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก แต่ก็ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมในการทำงาน และความรู้ที่จำเป็นต้องมี ผลกระทบต่อการศึกษาโดยรวมที่น่าคิดก็คือจะจัดการศึกษาอย่างไรจึงจะสนองความต้องการทางเทคโนโลยีของประเทศ เมื่อหวนกลับไปสู่จุดมุ่งหมายหลักของประเทศในด้านเทคโนโลยีว่าควรเป็นอย่างไร ก็ควรจะเข้าใจก่อนว่าในปัจจุบันนี้นักพัฒนาเศรษฐกิจต่างเห็นพ้องกันว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่ต้องการการขยายตัว การพัฒนาและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2528 : 25) และรากฐานของระบบอุตสาหกรรมก็คือขีดความสามารถและการพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี และนี่ก็คือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาประเทศในด้านเทคโนโลยี เมื่อเป็นดังนี้ การศึกษาก็จำเป็นต้องทำทุกอย่างที่จะสนับสนุนส่งเสริมจุดมุ่งหมายนั้น และขีดความสามารถทางเทคโนโลยีนี้ควรจะก้าวไปถึงขั้นความสามารถในการสร้าง และซ่อมแซมโดยใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ทางด้านการศึกษาปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเลือกเทคโนโลยีที่จะนำมาสอน นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีความรู้พอสมควรว่า ในปัจจุบันเทคโนโลยีของประเทศอยู่ในระดับใด ควรสอนขั้นพื้นฐานระดับใด และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามีอะไร สังคมในเมืองคงทำได้ไม่ยาก แต่ในชนบทเราต้องคำนึงถึงทั้งความก้าวหน้า (Advance) และความเหมาะสม (Appropriate) ควบคู่กันไป แต่สิ่งสำคัญ คือ ในการเรียนรู้เทคโนโลยีผู้เรียนจะต้องมีความรู้วิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน ดังนั้นหลักสูตรจะต้องบรรจุวิชาวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นเข้าไปด้วย โดยกำหนดลำดับขั้นให้สอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้เทคโนโลยี

กิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งเสริมการถ่ายทอดและความสามารถในการกำกับเทคโนโลยีในระดับสูง ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าหากประเทศใดขาดฐานงานวิจัยและพัฒนา (R&D base) ประเทศนั้นจะไม่มีโอกาสสร้างขีดความสามารถเทคโนโลยี หรือสามารถพึ่งตนเองในทางเทคโนโลยีได้เลย” (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2545 : 141) ดังนั้นหลักสูตรจึงควรสร้างนักวิจัยและจัดการเรียนการสอนให้ส่งเสริมการค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหา การฝึกวางแผนงานในการทำงาน และการประเมินผลงาน เพื่อการพัฒนาขีดความสามารถเทคโนโลยีทางการศึกษาในระดับสูงต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

35

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อเทคโนโลยี ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งต้องการให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ให้มีความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องและเหมาะสมในสังคมยุคปัจจุบัน และมีคุณธรรม

5. พื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์

ในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร จะมีอิทธิพลจากประวัติศาสตร์เข้ามามีส่วนเป็นพื้นฐานสำคัญอยู่ด้วย ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก หลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้น จะมีความรู้ ผลการค้นพบ และแนวการปฏิบัติที่เคยมีในอดีต เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ลักษณะที่สองคือความสำเร็จ และความล้มเหลวจากการจัดการศึกษาในอดีต เป็นบทเรียนในการจัดสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรใหม่ ดังตัวอย่างของผลจากประวัติศาสตร์ที่ยังคงนำมาใช้ในหลักสูตรใหม่ ดังนี้

5.1 อิทธิพลของภาษาเขียนต่อหลักสูตร นับตั้งแต่มนุษย์ได้ค้นพบภาษาเขียน เพื่อบันทึกความคิด เหตุการณ์ ความรู้ต่างๆ ภาษาเขียนจึงมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ทำให้ตำราเรียนกลายเป็นสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งสื่ออื่นๆที่ใช้ภาษาเขียนด้วย

5.2 หลักธรรมหรือคำสั่งสอนของศาสนาและลัทธิต่างๆ คงนำมาเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร โดยจะมุ่งพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective) เช่น หลักธรรมของศาสนาพุทธ อิสลาม ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า เป็นต้น ล้วนเป็นรากฐานของหลักสูตร

5.3 ประเพณี วัฒนธรรม ของแต่ละชุมชน แต่ละประเทศ ที่จำเป็นต้องธำรง ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งๆ สู่รุ่นต่อมา

5.4 การจัดการศึกษาในระยะแรก มุ่งผลิตคนเข้ารับราชการ เนื่องจากความจำเป็นในสมัยนั้น แม้ว่าในปัจจุบันตำแหน่งต่างๆ ในทางราชการจะไม่ขาดแคลนบุคลากร แต่ผู้เรียนจำนวนมากก็ยังมุ่งเรียนเพื่อเข้ารับราชการ และหลักสูตรก็ยังคงเอื้อต่อการเข้ารับราชการ

5.5 การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเดิมเน้นการเตรียมเพื่อเรียนต่อในมหาวิทยาลัย แม้ปัจจุบันจะมุ่งให้สามารถจบในตัวเองมากขึ้น แต่ผลในทางปฏิบัติก็ยังคงเป็นการเตรียมเพื่อเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย

5.6 การควบคุมกิจกรรมของนักเรียน ครูยังใช้การควบคุมด้วยอำนาจมากกว่าควบคุมด้วยหลักของประชาธิปไตย

อนึ่ง ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร มีจำนวนมากที่อยู่ในรูปของการเพิ่มสิ่งใหม่เข้ามา กับหลักสูตรเก่า มากกว่าในรูปของการนำสิ่งใหม่เข้ามาแทนสิ่งเก่าทั้งหมด

2.3 ขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรกล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler. 1950 : 1) เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว

ทาบ (Taba. 1962 : 12) กล่าวถึงลำดับขั้นของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นที่ 1 สำรวจให้ทราบความต้องการความจำเป็นต่างๆ ของสังคม

ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอน

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาจากขั้นที่ 3

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และตรงกับวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจะเสริมเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตรงกับวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ขั้นที่ 7 กำหนดการวัดผลประเมิน ถือว่าเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ใดที่จะต้องประเมินผลว่ามีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

กระทรวงศึกษาธิการ (2543ก : 14) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรว่ากำหนดสาระสำคัญไว้อย่างไร และมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างไร
2. วิเคราะห์ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ทั้งองค์ประกอบด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม
3. ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความต้องการของชุมชน และสังคม
4. ปรับปรุงสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการจัดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

37

5. ตรวจสอบความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมกับมาตรฐานการเรียนรู้
กลุ่มวิชา และมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. วางแผนการจัดการเรียนการสอนตามขอบข่ายสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้
สัดส่วน เวลา และหน่วยกิต ตามที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด

7. พัฒนาแนวการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124 - 129) ได้เสนอขั้นตอนและวิธีการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. การกำหนดเนื้อหา
5. การกำหนดกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเวลาเรียน
7. การกำหนดเกณฑ์การวัดผลประเมินผล
8. การจัดทำเอกสารหลักสูตร
9. การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร
10. การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร
11. การนำหลักสูตรไปใช้
12. การประเมินผลหลักสูตร

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544 : 89 - 90) กล่าวว่า ลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร
มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
2. วิเคราะห์ข้อมูลที่มีความจำเป็นอันจะนำมาซึ่งการปรับปรุงหลักสูตร
3. สำรวจความต้องการความจำเป็นของสังคม ชุมชน และผู้เรียน
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการให้การศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม
5. เลือกเนื้อหาวิชาที่ต้องการนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาที่ตรงกับวัตถุประสงค์
6. เลือกบุคลากรที่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชานั้นๆ มาร่วมจัดทำหลักสูตร
7. จัดเรียงลำดับเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากขั้นที่ 6
8. สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงกับเนื้อหาวิชาเพื่อการจัดการเรียนการสอน
9. กำหนดการประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

38

ลำลี รักสุทธิ (2544 : 35 - 36) กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งอาจจะดำเนินการในระดับโรงเรียน อำเภอ จังหวัด และเขตการศึกษา ทั้งหมดนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขั้นตอนเดียวกันดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา
4. กำหนดจุดมุ่งหมาย
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแม่บทกับหลักสูตรที่จะพัฒนาหรือสร้างขึ้นมาใหม่ ควรดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
6. กำหนดรูปแบบหรือวิธีการ ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการให้ชัดเจนในการพัฒนาหรือสร้างหลักสูตร ซึ่งอาจจะปรับ ทำใหม่ เพื่อเสริมหลักสูตรแม่บทก็ได้
7. จัดทำแผนการสอน ควรสร้างแผนการสอนประกอบหลักสูตร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป
8. จัดทำคู่มือครู ควรจัดทำคู่มือครูเพื่อจะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนต่อไป
9. จัดทำแบบฝึกหัดหรือแบบประเมิน ควรสร้างแบบฝึกหัดหรือแบบประเมินประกอบหลักสูตรด้วย เพื่อผลจะตกสู่ผู้เรียนอย่างแท้จริง
10. ทดลองและใช้หลักสูตร ควรนำหลักสูตรไปทดลองใช้ให้เกิดประสิทธิผลก่อนเพื่อหาข้อบกพร่องจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไข
11. ประเมินผลการใช้ เมื่อทดลองใช้แล้วจะต้องมีการประเมินด้วยว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ควรปรับปรุงพัฒนาตรงไหน
12. ปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาและสร้างหลักสูตร หลักสูตรจะดีไม่ดี สมบูรณ์หรือไม่อยู่ที่การปรับปรุงแก้ไขครั้งแล้วครั้งเล่านี้เอง
13. ขออนุญาตใช้ เมื่อจัดทำหลักสูตรสมบูรณ์และมีเอกสารประกอบหลักสูตรครบแล้วต้องขออนุญาตใช้ต่อไป

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า มีรายละเอียดที่คล้ายคลึงกัน โดยการปรับหลักสูตรแกนกลางและการสร้างหลักสูตรย่อย ซึ่งมีได้แตกต่างกัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

39

ในหลักการ ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนกระบวนการการพัฒนา 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น
2. การวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา
3. การออกแบบหลักสูตรและการเรียนรู้
4. การตรวจสอบคุณภาพสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและการเรียนรู้
5. การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
6. การประเมินผลการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3. กระบวนการออกแบบแบบย้อนกลับ

3.1 ความหมายของการออกแบบแบบย้อนกลับ

ความเข้าใจด้วยการออกแบบ การออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ (Backward design) เป็นการเริ่มด้วยผลสุดท้ายอยู่ในใจ หมายถึงการเริ่มต้นด้วยความเข้าใจอย่างชัดเจนในจุดหมายปลายทาง ซึ่งหมายความว่า ต้องรู้ว่าเรากำลังจะไปไหน เพื่อจะได้เข้าใจดีขึ้นว่าตอนนี้เราอยู่ที่ไหน เพื่อที่ทุกก้าวเดินของเราจะได้ไปถูกทาง (Covey. 1996 : 45)

ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ การออกแบบการเรียนรู้อิงมาตรฐาน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่คงทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน หลังจบการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นแกน ในการกำหนดเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผล

ลักษณะของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ เป็นการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในรูปแบบของการบูรณาการเนื้อหา สาระ กระบวนการคิด คุณธรรม จริยธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และวัดประเมินผลเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยที่ครูไม่ต้องทำแผนย่อยรายชั่วโมงที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันอีก ดังคำกล่าวของวิกินส์ และแม็กไทย์ (Wiggins & McTighe. 2005 : 375)

กระบวนการออกแบบ แบบย้อนกลับของ วิกินส์และแม็กไทย์ (Wiggins & McTighe) เริ่มจากการคิดทุกอย่างให้จบสิ้นกระบวนการ จากนั้นจึงเริ่มต้นจากปลายทางไปสู่ผลผลิตที่ต้องการ (เป้าหมายหรือมาตรฐานการเรียนรู้) ซึ่งสิ่งนี้ได้มาจากหลักสูตรเป็นหลักฐาน พยานแห่งการเรียนรู้ (Performances) ที่เรียกว่ามาตรฐานการเรียนรู้ แล้วจึงวางแผนการเรียนการสอนในสิ่งที่จำเป็นให้กับผู้เรียน เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การสร้างผลงาน ร่องรอย หลักฐานแห่งการเรียนรู้ให้ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

40

กระบวนการออกแบบการวางแผนแบบย้อนกลับ 3 ขั้นตอน มาจากคำถามสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 อะไรคือความเข้าใจที่ต้องการและมีคุณค่า

ขั้นตอนที่ 2 อะไรคือพยานหลักฐานของความเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 3 ประสบการณ์การเรียนรู้และการสอนที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่คงทน

ขั้นตอนการออกแบบ Backward Design มี 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 บอกลักษณะผลลัพธ์ที่ต้องการ (Desired results) เป็นการระบุเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ (Identify desired goals) คือ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ การกำหนดคำถามสำคัญและความคิดรวบยอดที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน (ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ประเด็นการเรียนรู้หรือเป้าหมายการเรียนรู้)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดหลักฐานการเรียนรู้ที่คาดหวัง (Evidence of learning) โดยวิธีการวัดและประเมินผล (Determine acceptable evidence) ได้แก่ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ (Performance assessment) ประเมินย่อยเพื่อวัดความรู้ให้ครอบคลุมจุดประสงค์ของเป้าหมายหลัก ผู้เรียนประเมินชิ้นงานของตนเอง (Self assessment)

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และการเรียนการสอน (Design learning experiences and instruction) เป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning plan) โดยใช้เทคนิค “WHERE TO” ดังนี้

1. ต้องการให้ผู้เรียนรู้อะไรและสามารถทำอะไรได้ โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้และรายละเอียดต่างๆ การคลี่ขยายมาตรฐาน

2. จะรู้ได้อย่างไรว่าผู้เรียนรู้และสามารถทำในสิ่งนั้นได้ โดยดูจากร่องรอยหลักฐานพยานแห่งการเรียนรู้และความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน ความรู้ตามจุดประสงค์ ความหลากหลายของการประเมิน

3. อะไรที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้องค์ความรู้ตามที่ต้องการ เช่น การเรียนการสอน การรอบรู้ที่เกิดขึ้น โดยการประเมินผล การระบุแหล่งเรียนรู้ การวางแผนหน่วยการเรียนรู้และการจัดลำดับแผนการจัดการเรียนรู้

4. อะไรที่ควรทำเมื่อผู้เรียนไม่รู้หรือไม่สามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้ เช่น การแยกกลุ่มออกจากกัน การสอนซ้ำ การคิดออกแบบใหม่

การออกแบบการเรียนรู้แบบ Backward design เป็นการออกแบบการเรียนรู้ที่ย้อนกลับเริ่มต้นจากปลายทางที่ผลผลิตที่ต้องการ โดยนำการวัดผลมาเป็นหลัก จากนั้นจึงออกแบบหลักสูตรและแผนการเรียนการสอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีกิจกรรม ดังนี้ (ลำดวน ไกรคุณาศัย และคณะ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

41

ขั้นตอนที่ 1 มีกิจกรรม 8 หัวข้อ ดังนี้

1. กำหนดประเด็นการเรียนรู้ หรือเป้าหมายการเรียนรู้ หรือหน่วยการเรียนรู้ เป็นการกำหนดประเด็นหัวเรื่อง (Theme) หน่วยการเรียนรู้จากความมั่นใจของชุมชน ครู นักเรียน กำหนดเป้าหมายของการสอนเพื่อให้แน่ใจว่าเมื่อเรียนจบแล้วต้องการให้นักเรียน ได้บรรลุเป้าหมายซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้
2. กำหนดแนวคิดหลัก (Core concept) ที่สอดคล้องและครอบคลุมประเด็น สอดคล้องกับหัวเรื่องโดยใช้แผนผังความคิด (Mind mapping) แนวคิดหลักได้จากการวิเคราะห์หัวเรื่องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้ เป็นหัวข้อที่สอดคล้องกับประเด็นหัวเรื่อง ซึ่งจะมีหัวข้อย่อยๆ ประกอบด้วย
3. กำหนดความรู้ที่คงทน (Enduring understanding) หรือความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นเมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้ โดยศึกษามาตรฐานสาระการเรียนรู้เพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนต้องรู้อะไร ทำอะไร ได้รับการพัฒนาจิตพิสัยด้านใด ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ใด เกิดจากการเรียนรู้ประเด็นหัวเรื่องได้จากการรวบรวมแนวคิดหลัก มาเป็นความคิดรวบยอด
4. การวิเคราะห์เทียบมาตรฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ต้องพิจารณาว่าในขั้นตอนที่กำหนดความคิดหลักไว้แต่ละหัวข้อนั้นสามารถนำไปเทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ใด มาตรฐานใดให้ระบุไว้
5. การวิเคราะห์ความรู้หรือทักษะเฉพาะวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จากมาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุหรือพิจารณาไว้ มีทักษะเฉพาะวิชาด้านใดบ้าง นำมาเขียนระบุไว้โดยพิจารณาทีละกลุ่มสาระ ซึ่งทักษะเฉพาะ ศึกษาได้จากมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งจะมีคำหรือข้อความเชิงพฤติกรรม เช่น สังเกต ศึกษา เปรียบเทียบ ฯลฯ
6. การวิเคราะห์จิตพิสัยที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน การวิเคราะห์จิตพิสัยจะเป็นพฤติกรรมเชิงคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งศึกษาได้จากมาตรฐานการเรียนรู้ โดยผู้สอนสามารถเพิ่มเติมนอกเหนือจากมาตรฐานได้ โดยให้สอดคล้องกับประเด็นหัวเรื่อง และแนวคิดหลัก
7. การวิเคราะห์ทักษะคร่อมวิชาหรือทักษะร่วม (ทักษะบูรณาการ) พิจารณาจากทุกมาตรฐานว่ามีทักษะใดบ้างที่ไม่ได้ระบุไว้ในทักษะเฉพาะวิชา แต่เป็นทักษะที่นำมาใช้ร่วมกันได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น กระบวนการกลุ่ม การวางแผนการทำงาน กระบวนการวิทยาศาสตร์ การนำเสนอผลงาน การคิดวิเคราะห์ การสืบค้น
8. การวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด เลือกเฉพาะข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ออกแบบการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องนำมาหมดทุกข้อ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

42

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำผังการประเมินหรือวิเคราะห์ร่องรอยผลงานที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน (หาหลักฐานการเรียนรู้) หรือการกำหนดหลักฐานของการเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับได้ วิธีการออกแบบ การเรียนรู้กำหนดให้ครูกคิดเหมือนนักประเมินผล ครูจะเริ่มวางแผนการเรียนรู้ ด้วยการพิจารณาถึง หลักฐานหรือร่องรอยที่จะบ่งชี้ว่าผู้เรียน ได้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ด้วยวิธีการ ประเมินที่หลากหลายและต่อเนื่อง การจัดทำผังประเมิน ครูผู้สอนต้องตัดสินใจว่า ความเข้าใจ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้น นักเรียนจะนำเสนอหรือสาธิต แสดงออกให้เห็นได้อย่างไรว่านักเรียนเกิด ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง วิกกิ้นส์และแม็กไทท์ (Wiggins & McTighe) ได้ให้รายละเอียดความ เข้าใจ 6 ประการ (Six facets of understanding) โดยเชื่อว่านักเรียนมีความเข้าใจอย่างแท้จริงเมื่อ นักเรียนสามารถอธิบายชี้แจง เหตุผล แปลความ ตีความ ประยุกต์ มีเทคนิคการเขียนภาพที่เห็นด้วย ตาจริง สามารถยังรู้ความรู้สึกร่วม และมีองค์ความรู้ของตนเอง (ไตรรงค์ เจนการ. 2549 : 3) เทคนิคการประเมินในขั้นตอนที่ 2 ผังการประเมินได้เสนอแนะไว้ 6 วิธีการใหญ่ ดังนี้

1. การเลือกคำตอบที่ถูกต้อง (Selected response) เช่น การจับคู่คำตอบ การเลือกตอบ การตอบแบบตัวเลือก
2. การเขียนหรือตอบตามเค้าโครง (Constructed response) เช่น เขียนรายงานผลการ ทดลอง เขียนจดหมายตามรูปแบบที่วางไว้ การเขียนตอบแบบสั้นๆ
3. การตอบอัตนัย (Assay) การเขียนบทความ เขียนตอบโดยกำหนดเค้าโครงเอง (การ ตอบแบบอธิบาย บรรยาย)
4. การผลิตชิ้นงาน โครงการ การแสดง การปฏิบัติที่กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลใน โรงเรียน อยู่ในบริบทของโรงเรียน (School products/School performance) การทำนิทาน แผ่นเดียวหรือนิทานเล่มเล็ก นิทานเล่มใหญ่ การทำแผ่นพับความรู้ สมุดภาพ การทำรายงาน การทำ โครงการงานต่างๆ ไป
5. การผลิตชิ้นงาน โครงการ การแสดง การปฏิบัติที่กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลภายนอก โรงเรียน อยู่ในบริบทของชีวิตจริง ซึ่งมีความซับซ้อนของสถานการณ์และการจัดการมากกว่า นักเรียนต้องมีทักษะและความรู้ใกล้เคียงกับมืออาชีพในการทำงานหรือการปฏิบัตินั้นๆ (Contextual products/Contextual performance) การทำโครงการงานจากการไปศึกษาข้อมูลจากชุมชน การทัศนศึกษา แล้วทำรายงานหรือโครงการงาน โครงการมัลติเทคนิคน้อยแนะนำท้องถิ่น ชุมชน
6. การประเมินต่อเนื่อง (On-going tools) เช่น การสังเกตพัฒนาการของนักเรียน การประเมินทักษะของนักเรียน การประเมินตนเองของนักเรียน การสังเกตด้านจิตพิสัยและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องอาศัยการสังเกตอย่างต่อเนื่อง การวางผังประเมินเป็นการประเมิน ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งครูผู้สอนต้องวางผังการประเมินให้ครอบคลุม คือความ

เข้าใจที่คงทน จิตพิสัย ทักษะคร่อมวิชา หรือทักษะร่วม, ความรู้และทักษะเฉพาะวิชา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละหัวข้อต้องเลือกวิธีการประเมินที่เหมาะสม โดยให้เลือกวิธีการประเมินที่สามารถวัดผลได้ชัดเจนตามศักยภาพผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการเรียนรู้ เป็นการนำผลการประเมินในขั้นตอนที่ 2 มาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีวิธีการพิจารณาดังนี้

1. เรียงเนื้อหาจากง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก
2. เรียงลำดับก่อนหลัง
3. ตัวอย่างการประเมินจากกิจกรรมโครงการ ก่อนจะประเมิน ครูต้องพิจารณาว่าจะจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะร่วมกับผู้เรียนบ้าง
4. เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน ครูผู้สอนควรมีเกณฑ์คุณภาพ (Rubric) กำหนดระดับคุณภาพไว้อย่างชัดเจน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันของครูผู้สอนแต่ละคนและนักเรียนที่จะช่วยให้สามารถทำชิ้นงานได้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.2 ความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้

ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับ (Standards – based reform) บุคลากรด้านการศึกษาควรเข้าใจที่มาและความสำคัญของมาตรฐานการเรียนรู้ โดยการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนและท้องถิ่นยิ่งขึ้น ส่วนกลางจึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขึ้น เพื่อเป็นเกณฑ์กลางใช้เทียบเคียง ตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์คุณภาพที่สำคัญที่บ่งชี้ถึงระดับความรู้ ความสามารถ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน “มาตรฐานการเรียนรู้จะบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือจุดหมายไว้อย่างชัดเจนว่า อะไรคือสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนทุกคนรู้ และปฏิบัติได้”

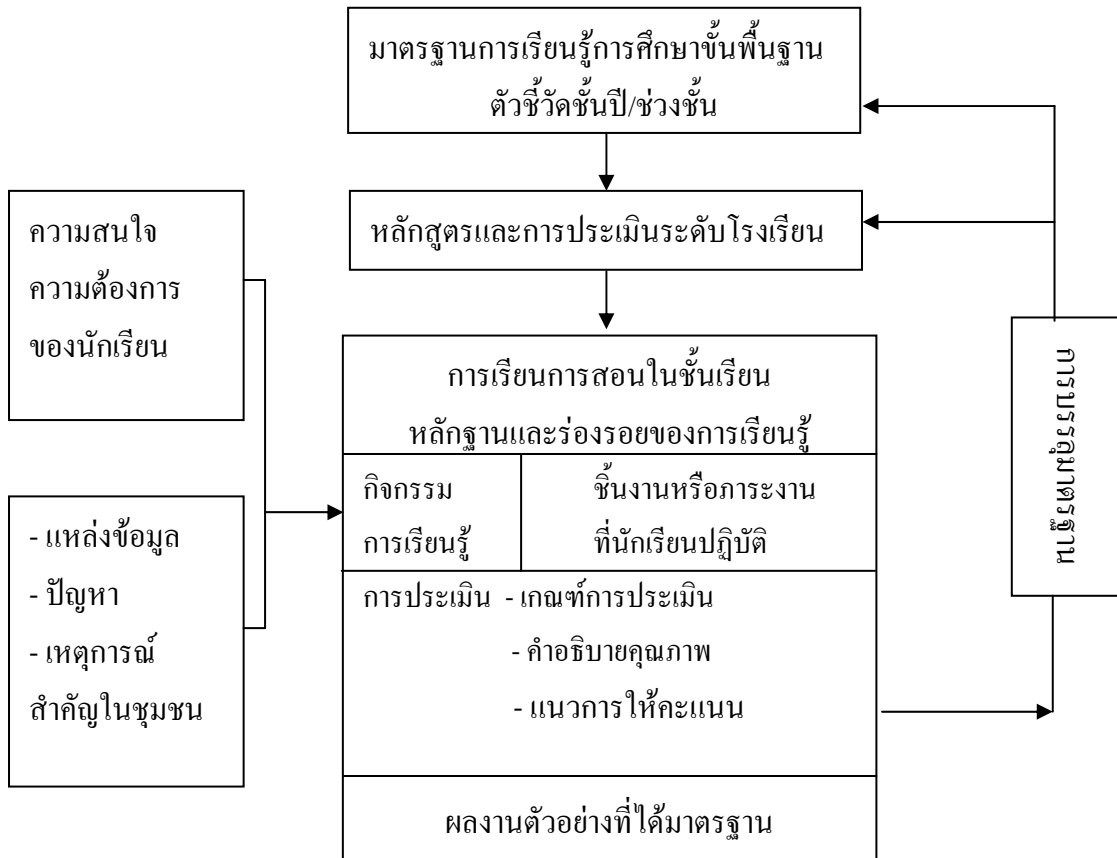
ด้วยเหตุที่มาตรฐานเป็นเป้าหมาย หรือสิ่งที่คาดหวังในการเรียนการสอน การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ระดับชาติกับหลักสูตรสถานศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง มาตรฐานการเรียนรู้จะไม่มี ความหมายเลย หากสิ่งที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายนั้นไม่ได้รับความสนใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังในการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้เกิดมรรคผลสมดังความคาดหวัง ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานการเรียนรู้ เพราะในระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับนั้น หลักสูตรสถานศึกษาจะมีลักษณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน คือยึดมาตรฐานเป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 20)

แสดงความสอดคล้องเชื่อมโยงของหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินแบบอิงมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการออกแบบการเรียนรู้อิงมาตรฐาน ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ของมาตรฐานการเรียนรู้กับองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา : กรมวิชาการ. 2545 : 18

การออกแบบการเรียนรู้อิงมาตรฐาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการจัดทำหลักสูตร เพราะเป็นส่วนที่นำมาตรฐานการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ผู้เรียนจะบรรลุมาตรฐานหรือไม่ อย่างไร ก็อยู่ที่ขั้นตอนนี้ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างแท้จริง ทุกองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้

และตัวชี้วัดชั้นปี โดยครูต้องเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนรู้และปฏิบัติได้ในมาตรฐานและตัวชี้วัดนั้นคืออะไร

3.3 ขั้นตอนและวิธีการออกแบบแบบย้อนกลับ

หลักสูตรสถานศึกษาในระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับนั้น จะมีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน คือมีมาตรฐานเป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะตามที่มาตรฐานกำหนด โดยส่วนกลางได้กำหนดตัวชี้วัดการบรรลุมาตรฐานในแต่ละระดับเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ตัวชี้วัดชั้นปี ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) กำหนดเป็นตัวชี้วัดชั้นปี เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในแต่ละระดับชั้นเรียน

2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) กำหนดเป็นตัวชี้วัดช่วงชั้น เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน หัวใจสำคัญของระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานกำกับ คือมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งระบุให้ทราบว่านักเรียนต้องรู้อะไร และทำอะไรได้ มาตรฐานการเรียนรู้จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพื่อจะบอกให้ทราบว่าสอนอะไรและประเมินอะไรบ้าง แล้วส่วนกลางจะมีกลไกในการตรวจสอบเพื่อประกันระดับคุณภาพดังกล่าว โดยใช้ระบบประเมินภายใน การประเมินภายนอก การทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ (National tests) ที่เป็นสิ่งสำคัญที่จะบอกว่าสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นและพัฒนาผู้เรียนได้ตามมาตรฐานกำหนดหรือไม่ สถานศึกษาจึงต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง กรอบสาระท้องถิ่นระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา โดยจัดทำหลักสูตรที่มีองค์ประกอบหลักของหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์ หลักการ สมรรถนะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทุกองค์ประกอบของหลักสูตร ควรสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า โรงเรียนมีภารกิจหลักที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ ส่วนจุดเน้นอื่นๆ ซึ่งรวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เป็นสิ่งที่เพิ่มเติมตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

2.2 โครงสร้างหลักสูตร มีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดเวลาเรียน การวัดและประเมินผล เกณฑ์การจบหลักสูตรหรือการผ่านช่วงชั้น

2.3 คำอธิบายรายวิชา (โครงสร้างรายวิชา) ควรระบุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล การรายงานผล และเทียบโอน เนื้อหาสาระหลัก วิธีการประเมินผล และเวลาเรียน

2.4 หน่วยการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพราะเป็นส่วนที่นำมามาตรฐานไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง ผู้เรียนจะบรรลุมาตรฐานหรือไม่ อย่างไร ดังนั้นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างแท้จริง การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ทุกองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด โดยครูต้องเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งที่ต้องการให้ “นักเรียนเรียนรู้และปฏิบัติได้” ในแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้ต่างๆ คืออะไร

ลักษณะสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแบบอิงมาตรฐาน มีดังนี้

1. ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้
2. หน่วยการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจของหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ต้องช่วยให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ระบุในหน่วยการเรียนรู้
4. การวัดและประเมินผลชิ้นงาน ภาระงานที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ ควรเป็นการประเมินการปฏิบัติหรือการแสดงความสามารถของผู้เรียน (Performance assessment)
5. ชิ้นงาน หรือภาระงานที่กำหนดให้นักเรียนปฏิบัติ ควรเชื่อมโยงมาตรฐาน 2 - 3 มาตรฐาน
6. มีความยืดหยุ่นในกระบวนการ และขั้นตอนการทำหน่วยการเรียนรู้ เช่น อาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ หรืออาจเริ่มจากความสนใจของผู้เรียนหรือสภาพปัญหาของชุมชนก็ได้

เมื่อเริ่มการปฏิบัติการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่ชัดเจน หรือตามมาตรฐานการเรียนรู้ โดยมีหลักฐานที่จะถูกประเมินผลที่ชัดเจน ดังนั้นเมื่อเริ่มวางแผนหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชา สิ่งเหล่านี้จะเตือนความจำอยู่ตลอดเวลาโดยการเริ่มต้นจากคำถามที่เราจะยอมรับว่า หลักฐานอะไรของนักเรียนที่เกิดจากความเข้าใจ ความคล่องแคล่วชำนาญ ก่อนการวางแผนการสอน และจัดกิจกรรมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ตามกระบวนการออกแบบการวางแผนแบบย้อนกลับ 3 ขั้นตอน มาจากคำถามสำคัญ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

47

ขั้นตอนที่ 1 อะไรคือความเข้าใจที่ต้องการและมีคุณค่า

ขั้นตอนที่ 2 อะไรคือพยานหลักฐานของความเข้าใจเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 3 ประสพการณ์การเรียนรู้และการสอนที่จะทำให้เกิดความเข้าใจที่คงทน

ความเข้าใจที่คงทน (Enduring understanding) เป็นผลมาจากการสร้างความรู้ของผู้เรียนด้วยการทำความเข้าใจหรือแปลความหมายในสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ทั้งหมดทุกแง่ทุกมุมตลอดแนวด้วยวิธีการถามคำถาม การแสดงออก และการสะท้อนผลงาน ซึ่งสามารถใช้ตัวชี้วัดดังต่อไปนี้ในการตรวจสอบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนกลายเป็นความเข้าใจที่คงทนแล้วหรือไม่

ตัวชี้วัดความเข้าใจที่คงทน ควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. อธิบายได้ สามารถอธิบาย (Can explain) เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างมีหลักการ โดยแสดงให้เห็นถึงการใช้เหตุผล ข้อมูล ข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่น่าเชื่อถือประกอบในการอ้างอิง และเชื่อมโยงเข้ากับประเด็นปัญหา

2. ตีความหมายได้ สามารถตีความหมาย (Can interpret) เรื่องราวต่างๆ โดยอาจใช้แนวคิด ทฤษฎี เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หรือมุมมองของตนเอง ประกอบการตีความและสะท้อนความคิดเห็น

3. ประยุกต์ใช้ได้ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ (Can apply) ได้อย่างมีประสิทธิภาพสร้างสรรค์ เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีมุมมองของตนเอง สามารถมองเห็น รับรู้ประเด็นความคิดต่างๆ (Have perspective) และตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ โดยผ่านขั้นตอนการวิพากษ์ วิจารณ์ และมุมมองในภาพกว้าง โดยมีแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูล ข้อเท็จจริงสนับสนุนการรับรู้ต่างๆ

5. เห็นคุณค่าในสิ่งที่คนอื่นไม่เห็น สามารถบอกคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่คนอื่นมองไม่เห็น (Can empathize) หรือคิดว่าหากที่เชื่อเชื่อได้ ด้วยการพิสูจน์สมมติฐานเพื่อทำให้ข้อเท็จจริงนั้นๆ ปรากฏ

6. มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง ตระหนักถึงความสามารถทางด้านสติปัญญา วิถีชีวิต นิสัย ใจคอ ความเป็นตัวตนของตนเอง (Have self knowledge) ซึ่งคือเป้าหมายของความเข้าใจ ความหยั่งรู้ในเรื่องราวต่างๆ มีความตระหนักว่า มีสิ่งใดอีกที่ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์

คำถามที่สำคัญ คำถามสำคัญ (Essential question) เปรียบเสมือนประตูสู่การสร้างความรู้เข้าใจในสิ่งที่เรียน โดยมุ่งถามสิ่งที่เป็นแก่นความรู้หลักที่ต้องการให้เกิดเป็นความรู้ที่คงทนในตัวผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจโลกในลักษณะของการใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดในแก่นสาระความรู้ ทฤษฎีและประเด็นปัญหาต่างๆ ที่แทรกอยู่ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ แต่ยังไม่เฉลยคำตอบออกมาในทันทีทันใด หลังจากการถามคำถามนั้นๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

48

จนกว่าผู้เรียนจะได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจในความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วจริงๆ เท่านั้น คำถามที่สำคัญ ควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

เป็นคำถามที่กว้าง ไม่ล้าสมัย ใช้ถามได้ตลอดเวลา ได้แย้งได้ และมีความสำคัญที่จะต้องโต้แย้ง เป็นหัวใจสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ เน้นถามแก่นความคิดหลัก และจัดทำอย่างเป็นระบบ เน้นเนื้อหาสาระหลักที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในหน่วยนั้นๆ ใช้ถามได้กับนักเรียนทุกคน ในทุกระดับความสามารถ เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความคิดรวบยอดและทางปรัชญาที่สำคัญๆ ช่วยนำไปสู่การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและมีความหมาย ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ที่อยากค้นหาคำตอบตามมาก็ได้ เกิดซ้ำได้และควรที่จะเกิดขึ้นในการทำงาน ทางวิชาชีพ ในชีวิตของผู้ใหญ่ หรือแม้แต่ในห้องเรียน

ประโยชน์ของคำถามสำคัญ ได้แก่

1. ใช้กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อนำเข้าสู่หน่วยการเรียนรู้ หรือในระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ (Hook & Hold)
2. ใช้ตีกรอบความคิดรวบยอดที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน
3. ใช้เพื่อตรวจสอบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน (Background knowledge) ก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้

การประเมินผลงานนักเรียนที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวัดผล เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมกรเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งครูจะต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อความเข้าใจในพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออก เพื่อยืนยันว่าพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกนั้น ปรากฏด้วยผลงาน ชิ้นงาน ภาระงาน ร่องรอย หลักฐาน พยานต่างๆ ที่สะท้อนความสามารถของนักเรียนอย่างแท้จริงสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ วิธีการวัดผลควรใช้หลายวิธีการ โดยเน้นวิธีการสังเกต ตรวจสอบ ตรวจ ประเมิน พูดยุคจากหลายๆ แหล่งข้อมูลจากนักเรียนเอง จากเพื่อน จากผู้ปกครอง และจากพยานหลักฐานที่นักเรียนได้กระทำหรือปฏิบัติ การประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครูนำข้อมูล หลักฐาน พยานหรือผลงานของนักเรียนมาสู่กระบวนการตัดสินใจ เพื่อให้ได้คุณภาพ โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่ยุติธรรมสำหรับนักเรียนสามารถอธิบายเหตุและผลได้ว่า นักเรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้หรือไม่ จะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้อีกของนักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

49

ทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญคือมุ่งหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งมีผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินพฤติกรรม ความประพฤติ การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการ หรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูล เกณฑ์ต่างๆ ที่จะสะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะได้ทราบระดับความสำเร็จของลูก

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริม และประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษาฯ และวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระอื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง ครูต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินผล ซึ่งควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดด้วย และควรแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการและเกณฑ์ในการประเมิน การประเมินผลควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

มีเกณฑ์การประเมินที่เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ อธิบายลักษณะชิ้นงานหรือภาระงานที่คาดหวังได้อย่างชัดเจน รวมอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน มีคำอธิบายคุณภาพงานที่ชัดเจนและบ่งบอกคุณภาพงานในแต่ละระดับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

50

ใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับนักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม หรือทั้งชั้น แจกผลการประเมินเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน เพื่อเทียบเคียงไปสู่มาตรฐานให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนทราบเป็นระยะ นำผลการประเมินเป็นข้อมูลประกอบในการปรับปรุงหลักสูตร การประเมินผลงานที่นักเรียนปฏิบัติและกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกิจกรรม ครูต้องกำหนดแนวการให้คะแนน เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนมีความรู้อะไร และทำอะไรได้บ้าง ตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดไว้แต่ละหน่วยการเรียนรู้

เครื่องมือสำคัญในการนำเสนอภาพคุณภาพนักเรียนที่ชัดเจน เห็นคุณค่า ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ที่เป็นภาพรวมที่ตั้งสมจากบทต้นๆ ขึ้นต้นๆ ไปเป็นภาพรวมปลายทางเมื่อจบหลักสูตร ส่วนคำอธิบายรายวิชา ก็จะเป็นภาพของคุณภาพในแต่ละหน่วย ในแต่ละบทหรือในแต่ละชั้นปี ซึ่งทั้งสองอย่างจะเป็นภาพเดียวกัน เพียงแค่ต่างเวลาต่างระดับกัน การทำหลักสูตรสถานศึกษา และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ หรือบทเรียนจะต้องเริ่มต้นจากการตอบคำถาม 5 ข้อ ดังนี้

เมื่อผู้เรียน เรียนจบหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนรู้/บทเรียนแล้ว เขาจะ

1. รู้อะไร ในระดับคุณภาพใด
2. ทำอะไรได้ ในระดับคุณภาพใด
3. เป็นคนอย่างไร ในระดับคุณภาพใด
4. ต้องแสดงออกอย่างไร หรือมีผลงานเป็นชิ้นงานอะไร จึงจะถือว่าสำเร็จแล้ว
5. ต้องใช้กระบวนการใด กิจกรรมใดจึงจะนำสู่ผลคุณภาพได้จริง

ทักษะกระบวนการ เนื้อหาสาระหลัก ทักษะการคิดและกระบวนการคิด เป็นพื้นฐานสำคัญที่นำสู่ความรู้และคุณภาพผู้เรียนด้านต่างๆ ที่แสดงออกด้วย กาย วาจา ใจ หลักสูตรและการประเมินผลจึงนำมากำหนดเป็นมาตรฐานการเรียนรู้หรือตัวชี้วัดสำคัญ นอกจากนั้น สมศ. ยังได้กำหนดเป็นมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน เพื่อประเมินรับรองมาตรฐาน โดยประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ นั่นหมายถึงว่า ผู้เรียนจะต้องสรุปความคิดได้อย่างมีระบบและมีความคิดแบบองค์รวม

กิจกรรมการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนา เกิดความรู้และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรทราบหลักการและขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่พัฒนานักเรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้
2. นำสู่การสร้างชิ้นงานหรือภาระงานที่แสดงถึงการบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีของนักเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

51

3. นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและจัดกิจกรรม
4. เป็นกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
5. มีความหลากหลายและเหมาะสมกับนักเรียนและเนื้อหาสาระ
6. สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
7. ช่วยให้นักเรียนเข้าสู่แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพตามมาตรฐาน โดยทั่วไปประกอบด้วย กิจกรรมใน 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมนำสู่บทเรียน กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมรวบยอด ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปนั้น ครูจะเริ่มต้นจากกิจกรรมนำสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจ หรือปูพื้นฐานในเรื่องที่จะสอน จากนั้นจะดำเนินการจัดการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถตามลำดับ จนกระทั่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำกิจกรรมสุดท้ายหรือกิจกรรมรวบยอด ที่เป็นเรื่องพิสดารว่านักเรียนมีความรู้ ความสามารถตามมาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้นั้นๆ และเมื่อกำหนดกิจกรรมรวบยอดแล้ว ครูจะเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นว่า การจะให้ให้นักเรียนทำกิจกรรมรวบยอดได้ นักเรียนจะต้องมีความรู้และทักษะด้านใดบ้าง และกิจกรรมใดที่ช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้และทักษะเหล่านั้น จากนั้นจึงง่ายต่อการที่ครูจะคิดกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจเป็นลำดับต่อไป

1. กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ (Introduction activities) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในตอนต้นก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนา กิจกรรมควรมีลักษณะ ดังนี้

- 1.1 กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความกระตือรือร้นอยากเรียน
- 1.2 เชื่อมโยงสู่กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมรวบยอด
- 1.3 เชื่อมโยงถึงประสบการณ์เดิมของนักเรียน
- 1.4 ช่วยให้นักเรียนได้แสดงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตน

2. กิจกรรมพัฒนา (Enabling activities) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมรวบยอด การกำหนดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนควรมีลักษณะ ดังนี้

2.1 สัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่เป็เป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

52

2.2 ช่วยสร้างองค์ความรู้และทักษะเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด

2.3 กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

2.4 ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

2.5 สามารถประเมินจากผลงานหรือภาระงานของนักเรียนได้

3. กิจกรรมรวบยอด (Culminating activities) เป็นกิจกรรมที่แสดงว่านักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาถึงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้นั้น การกำหนดกิจกรรมรวบยอดควรมีลักษณะ ดังนี้

3.1 เป็นกิจกรรมที่แสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงการพัฒนาของนักเรียน

3.2 เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงออกถึงการประยุกต์ความรู้ที่เรียนมาตลอดหน่วยการเรียนรู้

3.3 ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่เป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้

3.4 การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมต้องสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด

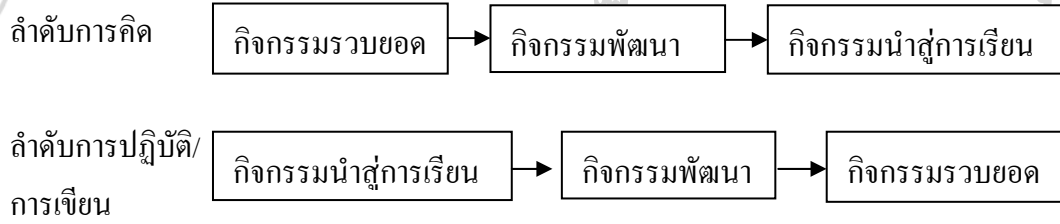
3.5 เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะกระบวนการตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างเต็มศักยภาพ

3.6 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.7 เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ

3.8 เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ลักษณะและลำดับการออกแบบกิจกรรมรวบยอด เพื่อแสดงว่านักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาถึงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมรวบยอด

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 110

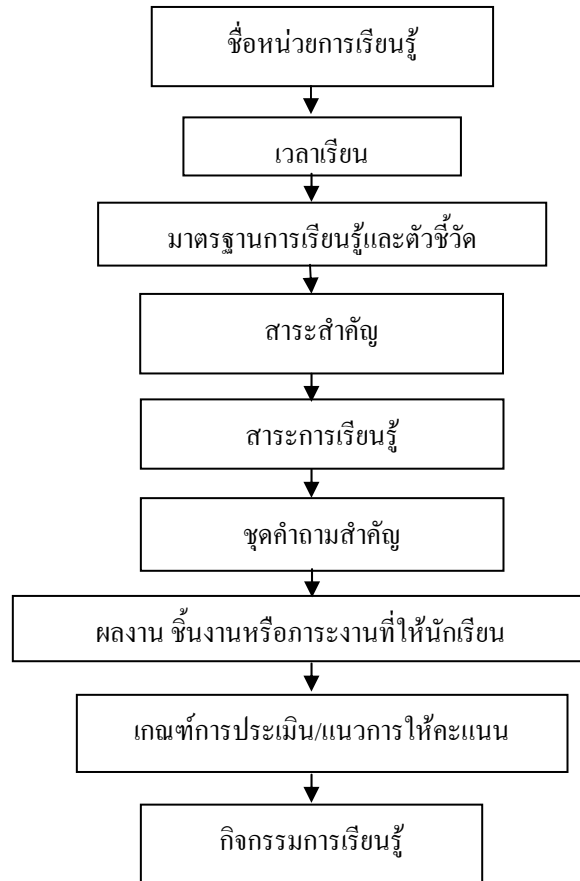
ขั้นตอนการเขียนเรียงเรียงหน่วยการเรียนรู้ หลังจากกระบวนการคิดออกแบบหน่วยการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อครูจะเขียนหน่วยเป็นเอกสารนั้น อาจเขียนเรียงลำดับเป็นรูปแบบที่คุ้นเคยและสะดวกในการนำไปใช้ในการสอน คือเริ่มจากชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ประเด็นปัญหา/สิ่งที่นักเรียนสนใจ (ถ้ามี) มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดและตัวชี้วัดชั้นปี สาระสำคัญ ผลงาน ชิ้นงาน หรือภาระงานที่ให้นักเรียนปฏิบัติ ชุดคำถามสำคัญ เกณฑ์การประเมิน/แนวการให้คะแนน และกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งอาจเพิ่มหรือลดประเด็นต่างๆ ได้ตามความเหมาะสม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2550 : 85)

ขั้นตอนต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ขั้นตอนการเขียนเรียบเรียงหน่วยการเรียนรู้

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการเขียนเรียบเรียงหน่วยการเรียนรู้

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

2550 : 111

ความสัมพันธ์ของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานการเรียนรู้ที่นำมาออกแบบการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ได้ทั้งในกลุ่มสาระและต่างกลุ่มสาระ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ร่องรอย หลักฐาน ผลงาน ชิ้นงานที่กำหนดให้นักเรียนทำที่สะท้อนถึงการบรรลุมาตรฐานใกล้เคียงกัน และเป็นการวางแผนการบูรณาการในเนื้อหาสาระต่างๆที่สอดคล้องกันได้ด้วย (มาตรฐานที่ใช้วิเคราะห์เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่มาตรฐานช่วงชั้นและผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค ให้นำตัวชี้วัดมาพิจารณา โดยใช้ตัวชี้วัดชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้น ภายในกลุ่ม

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

55

สาระและระหว่างกลุ่มสาระก็ได้ โดยพิจารณาว่าสามารถจัดกิจกรรมเพื่อสร้างผลงาน ชิ้นงาน
หลักฐาน ภาระงานหรือร่องรอยหลักฐานในคราวเดียวกันได้ นักเรียนไม่ต้องปฏิบัติกิจกรรมซ้ำๆ)

การจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน
ซึ่งจะดูได้จาก ผลงาน ชิ้นงาน ภาระงาน หลักฐาน ร่องรอย ที่นักเรียนได้สร้างสรรค์ แต่การที่
นักเรียนจะสร้างสรรค์ผลงาน ชิ้นงานได้นั้น ครูจะต้องวางแผนการจัดกิจกรรมหรือฝึกทักษะ
ให้นักเรียนได้สร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งก็มาจากการฝึกทักษะและกิจกรรมสำคัญที่นักเรียนได้ปฏิบัติ
ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

56

ตาราง 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้

ผลงาน ชิ้นงาน ภาระงาน หลักฐาน ร่องรอย พยาน	ทักษะ/กิจกรรมสำคัญ
1. เพิ่มสะสมงาน 1.1 บันทึกการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การสรุปสาระสำคัญ 1.2 บันทึกผลการปฏิบัติงาน	1. แลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2. สร้างความรู้ร่วมกัน 3. นำเสนอความรู้ 4. ลงมือปฏิบัติ
2. รายงานผลการเรียนรู้จากการแสดงบทบาทสมมติ	1. ฝึกทักษะการคิดวิธีการนำเสนอเรื่องที่จะเรียนรู้ด้วยการแสดงบทบาทสมมติ 2. วางแผนการแสดงบทบาทสมมติ เช่น เลือกผู้แสดง จัดฉากการแสดง กำหนดผู้สังเกตการณ์ 3. แสดงบทบาทสมมติตามขั้นตอนและกระบวนการที่วางไว้ 4. อภิปรายเกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้แสดง 5. สรุปและนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ 6. รายงานผลการเรียนรู้

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

2550 : 112-113

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ประจำแผนการเรียนรู้ เมื่อมีหน่วยการเรียนรู้ ควรนำมาวิเคราะห์ จำแนกเป็นสาระ/เนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก พร้อมทั้งกำหนดเวลา ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมในแต่ละแผน และกำหนดร่องรอย หลักฐาน ผลงาน ชิ้นงาน ย่อยๆ ประจำในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งร่องรอย หลักฐาน ผลงาน ชิ้นงานเปรียบเสมือนจิ๊กซอว์ (Jigsaw)

ที่จะนำไปสู่ร่องรอย หลักฐาน ผลงาน ชิ้นงานประจำในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และสู่
การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในลำดับต่อไป

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้และวิธี
จัดทำ ดังนี้

1. สารระสำคัญ กำหนดสาระสำคัญความรู้ความเข้าใจที่คงทน ที่ต้องการให้เกิดในตัว
ผู้เรียน ในลักษณะเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับ ความคิดรวบยอด ทักษะ/กระบวนการ และ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. ผลการเรียนรู้ กำหนดในรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ ให้
สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
3. ชุดคำถามสำคัญ กำหนดชุดคำถามสำคัญซึ่งเป็นคำถามที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบ
เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนด โดยพิจารณาจากสาระสำคัญ/เป้าหมายการเรียนรู้
4. ตัวชี้วัดการเรียนรู้ เขียนให้ครอบคลุมพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านพุทธิพิสัย ทักษะ
พิสัย และจิตพิสัย ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้
5. ผลงาน ชิ้นงาน ภาระงาน ร่องรอย หลักฐาน (ประจำแผน) นำมาจากร่องรอย
หลักฐาน ชิ้นงาน ภาระงาน ย่อยประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่วิเคราะห์ไว้
6. วิธีการ/แนวทางการตรวจให้คะแนน (ประจำแผน) กำหนดเกณฑ์การประเมิน
ร่องรอย หลักฐาน ผลงาน ชิ้นงาน ภาระงาน การปฏิบัติงานจากแผนนั้น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ
ประเด็นการประเมิน (มิติการประเมิน) ระดับคุณภาพ และคำอธิบายระดับคุณภาพ
7. สาระการเรียนรู้ (เนื้อหา) ขอบข่ายของเนื้อหาสาระย่อย มาจากหน่วยการเรียนรู้
8. กิจกรรมการเรียนรู้ ลักษณะการเขียนให้คำนึงถึงขั้นตอนของการสอน ทฤษฎีการ
สอนและเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับระดับ วัยของผู้เรียน บนหลักและวิธีการสอนให้เกิดการ
คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะต่างๆ แก่ผู้เรียนได้ตามสภาพจริง
9. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ (สื่อและอุปกรณ์) การกำหนดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งการ
เรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องและปรากฏในกิจกรรม โดยต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้
10. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แสดงถึงสิ่งที่ต้องการวัด มีวิธีการวัดอย่างไร ใช้
เครื่องมือวัดผลอะไร และเกณฑ์การผ่าน ตัดสินอย่างไร โดยต้องสัมพันธ์และสอดคล้องกับผลการ
เรียนรู้ ตัวชี้วัดและกิจกรรมการเรียนรู้
11. บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้/หลังเรียน สิ่งที่ควรบันทึกไว้ทำแผนการจัดการ
เรียนรู้ ควรเขียนให้ละเอียด ประกอบด้วย ผลการสอนที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการ
วัดผล และจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ในแผนและเกณฑ์ที่วัด ปัญหา อุปสรรค เป็นการ

เสนอปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม อาจมาจากตัวเด็ก ครู หรือสื่อ อุปกรณ์ แนวทางการแก้ไข เป็นการนำเสนอทางแก้ไขหรือทางเลือกที่เป็นไปได้ ที่เกิดจากปัญหา/อุปสรรคที่พบ เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป (สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. สพฐ. 2550 : อัดสำเนา)

จากหลักการของความเข้าใจด้วยการออกแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วยความหมาย ลักษณะของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ กระบวนการและขั้นตอนสำคัญ หลักสูตรอิงมาตรฐาน หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะตามที่มาตรฐานกำหนด ผู้วิจัยได้ศึกษาความสอดคล้องของกระบวนการและขั้นตอนของการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับ โดยละเอียด และเป็นตัวจักรสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา และแนวการจัดการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ไปสู่ความมีมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ เพื่อการตรวจสอบ วัดและประเมินผลได้ครอบคลุมในทุกระดับของการศึกษาดังกล่าวแล้วนั้น จึงตระหนักและเห็นความสำคัญที่จะนำการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ มาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน โดยใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “รักษันครหลวง” มาจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติต่อไป

3.4 ข้อดีและข้อจำกัดของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ

ส่วนดี ประโยชน์ และคุณค่าของ เบ็คเวิร์ด ดีไซน์ (Backward design)

1. เหมาะสมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สภาพปัจจุบันปัญหา บริบทของสังคม และชีวิตจริง
2. ช่วยลดความยุ่งยากซับซ้อนของกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพราะใช้ผลการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดกรอบ
3. ช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหาการเรียนมากและซ้ำซ้อน สามารถบูรณาการเนื้อหาได้
4. เป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยการเรียนรู้ ครูจึงไม่ต้องทำแผนย่อยรายชั่วโมงที่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันอีก
5. เป็นการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนองต่อความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
6. ผู้เรียนมีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผล

7. กิจกรรมการวัดประเมินผลสามารถสะท้อนให้เห็นถึงผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และการวัดประเมินผลตามสภาพจริง (Wiggling & Tighe. 2006 : 32)

8. สามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นมาออกแบบการเรียนรู้แบบ Backward Design

ข้อจำกัดของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ ได้แก่

1. ครูผู้สอนหรือบุคลากรทางการศึกษา ควรได้รับการอบรมปฏิบัติการเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ
2. ควรได้รับความรู้และศึกษาเรื่องการวัดผลประเมินที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการวัดผลผู้เรียนตามสภาพจริง

ข้อควรคำนึงของการออกแบบการเรียนรู้แบบแบ็คเวิร์ด ดีไซน์ (Backward design)

1. ในการบูรณาการ ครูควรมีการประชุมหารือวางแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปใช้สอนเพื่อป้องกันการประเมินซ้ำซ้อน
2. ชิ้นงานแต่ละชิ้น ควรประเมินได้หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้
3. ในระดับช่วงชั้นที่ 3 - 4 การบูรณาการอาจต้องจัดให้เหมาะสม เพราะครูแต่ละคนจะสอนประจำวิชาเพียงกลุ่มสาระเดียวเป็นส่วนใหญ่ การบูรณาการจึงต้องใช้เวลาประสานงานที่ดี
4. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในการเรียนเรื่องเดียวกัน ควรใช้ช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน เพื่อบูรณาการความรู้ตามแนวทางการออกแบบการเรียนรู้แบบแบ็คเวิร์ด ดีไซน์ (Backward design)

ในส่วนของความเข้าใจเรื่องการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับ ลักษณะของการออกแบบการเรียนรู้ ขั้นตอนกระบวนการและวิธีการ การวัดและประเมินผลผู้เรียน การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมสำคัญและประสบการณ์ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งจะพิจารณาได้จากร่องรอย หลักฐาน ภาระงาน เป็นสำคัญ ตลอดจนข้อดีและข้อจำกัดของการออกแบบการเรียนรู้แบบย้อนกลับที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้า ศึกษา เข้ารับการอบรม และทำความเข้าใจมานั้น สามารถนำมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนตามสาระรายวิชา รัชนีกร หลวง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีผลการเรียนรู้ เป็นหมายของการเรียน เพื่อตัดสินผลการเรียนรายปี อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อ โบราณสถานของอำเภอนครหลวงและสถานที่สำคัญอื่นๆ และเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ในสาระรายวิชาเพิ่มเติมของสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะอนุรักษ์ไว้ได้

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Learning achievement) เป็นผลที่เกิดจากปัจจัยต่างๆในการจัดการศึกษา นักศึกษาได้ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นดัชนีประการหนึ่งที่สามารถบอกถึงคุณภาพการศึกษา ดังที่ กู๊ด (Good, 1973 : 7) กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า หมายถึงความรู้หรือทักษะอันเกิดจากการเรียนรู้ที่ได้เรียนมาแล้ว ที่ได้จากผลการสอนของครูผู้สอน ซึ่งอาจจะพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนด ให้คะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับไพศาล หวังพานิช (2532 : 89) ที่ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึงคุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรบหรือการสอบ จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของบุคคลว่าเรียนแล้วมีความรู้เท่าใด สามารถวัดได้ด้วยการใช้แบบทดสอบต่างๆ เช่น ใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ข้อสอบวัดภาคปฏิบัติ เป็นต้น

ไพศาล หวังพานิช (2532 : 137) ได้เสนอว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงความสามารถและคุณลักษณะของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ที่เกิดจากการฝึกอบรบหรือจากการสอน การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบความสามารถความสัมฤทธิ์ผลของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วทำอะไร

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการวัดการเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์การเรียนรู้ ในเนื้อหาสาระที่เรียนมาแล้วว่าเกิดการเรียนรู้เท่าใด มีความสามารถชนิดใด โดยสามารถวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในลักษณะต่างๆ และการวัดผลตามสภาพจริง เพื่อบอกถึงคุณภาพการศึกษา

4.2 จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สุรัชย์ ขวัญเมือง (2522 : 232) กล่าวว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงการตรวจสอบว่าผู้เรียนได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไว้แล้วเพียงใด ทั้งนี้ ยกเว้นในทางด้านอารมณ์ สังคมและการปรับตัว นอกจากนี้แล้วยังหมายรวมถึงการประเมินผลความสำเร็จต่างๆ ทั้งที่เป็นการวัดโดยใช้แบบทดสอบ แบบให้การปฏิบัติการ และแบบที่ไม่ใช่แบบทดสอบด้วย

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และเอนกกุล กริแสง (2522 : 22) ให้ความหมายการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า เป็นกระบวนการวัดปริมาณของผลการศึกษาล่าเรียนว่าเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด โดยคำนึงถึงเฉพาะการทดสอบเท่านั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

61

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง กระบวนการวัดผลการศึกษาแล้วเรียน ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใดหลังจากเรียนในเรื่องนั้นๆ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530 : 29-30) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า เป็นการตรวจสอบความสามารถของสมรรถภาพทางสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าใด เช่น พฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่ามากน้อยอยู่ในระดับใด นั่นคือการวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียนคือ

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นผลงานปรากฏออกมาโดยทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชา ศิลปศึกษา พลศึกษา งานช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้การวัดโดย “ข้อสอบภาคปฏิบัติ สังเกต การปฏิบัติงาน” ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีการปฏิบัติ และผลงานที่เกิด

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียน ด้านพุทธิพิสัย โดยสามารถวัดได้ 2 แบบ คือการวัดด้านการปฏิบัติและการวัดด้านเนื้อหาความรู้

4.3 ทักษะปฏิบัติและกระบวนการ

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2538 : 94) สรุปความหมายของทักษะไว้ว่า หมายถึงความชำนาญในศิลปะวิทยาการใดวิทยาการหนึ่ง ซึ่งเคยฝึกหัดและมีประสบการณ์มา สามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่คล่องแคล่วอย่างมีประสิทธิภาพ

วารินทร์ สายโอบเอื้อ และสุนีย์ ชีรดา (2532 : 159) ให้ความหมายไว้ว่า ทักษะปฏิบัติเป็นลักษณะของพฤติกรรมเคลื่อนไหวที่ประสานสัมพันธ์ ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม่นยำ

จากความหมายดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ทักษะหมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความคล่องแคล่ว ชำนาญ

วิจิต สุรัตน์เรืองชัย (2540 : 106) ได้ให้ความหมายของกระบวนการ (process) ไว้ว่า หมายถึงการดำเนินงานใดๆที่มีขั้นตอนต่อเนื่องสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เพื่อบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด เช่น กระบวนการคิด หมายถึงการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนของสมอง เพื่อรู้กระจ่างแจ้ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

62

ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือกระบวนการสอนหมายถึงการดำเนินงานของครูอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ทักษะปฏิบัติและกระบวนการ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานหรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อพัฒนา พฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสามารถ ตลอดจนมีทักษะกระบวนการพื้นฐานที่จำเป็นในการ ดำรงชีวิต ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและกระบวนการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ การจัดการศึกษา ปัจจุบันระบบการจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยพยายามที่จะ ปลุกฝังกระบวนการให้แก่ผู้เรียนให้คิดเป็นนิสัยประจำตัว ทั้งกระบวนการคิด กระบวนการ ปฏิบัติงาน กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการดำเนินชีวิตประจำวัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการ สอนวิธีการมากกว่าที่จะสอนเนื้อหา เนื่องจากเนื้อหาวิชาการต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก จนครูไม่สามารถตามทัน การสอนวิธีการหรือกระบวนการให้นักเรียนจึงเหมาะสมมาก

การจัดการเรียนรู้โดยเน้นทักษะและกระบวนการเป็นการนำกระบวนการต่างๆ ที่สำคัญ ไปปรับให้เป็นขั้นตอนการสอนสำหรับครูผู้สอนที่จะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในเนื้อหาต่างๆ ซึ่งการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการนอกจากจะทำให้ให้นักเรียนได้รับความรู้ตามเนื้อหาวิชา แล้วยังจะได้รับการฝึกฝนให้เคยชินกับการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่เรียกว่ากระบวนการด้วย เมื่อได้รับการฝึกบ่อยๆจะเกิดเป็นนิสัย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้น ทักษะปฏิบัติและกระบวนการมีมากมายหลายวิธี แล้วแต่ความมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายของการ เรียนการสอน ดังเช่นการจัดการเรียนรู้ต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นทักษะกระบวนการ 9 ชั้น
2. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
3. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติ
4. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการฝึกปฏิบัติ
5. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
6. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการตัดสินใจ

4.4 เจตคติและการวัดเจตคติ

เจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 235) ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้คำ นิยามหรือคำจำกัดความของคำว่า เจตคติ ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

แอลพอร์ต (Allport. 1935 : 8) เชื่อว่าเจตคติคือสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่จะกำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537 : 246) ให้ความหมายของเจตคติไว้ว่า คือสัณยภาพภายในของบุคคลที่มีแนวโน้มแสดงออกทางพฤติกรรมสนองตอบสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งคน วัตถุสิ่งของ หรือความคิด อาจเป็นไปได้ในทิศทางบวก ทิศทางลบ หรือเป็นกลาง ถ้าบุคคลใดมีเจตคติในทางบวกต่อสิ่งใด ก็จะมีพฤติกรรมที่จะเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีเจตคติในทางลบก็จะหลีกเลี่ยงซึ่งเจตคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และเป็นการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2539 : 63) กล่าวว่า เจตคติ คือความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เช่นความรู้สึกของคนหนึ่งมองเห็นก้อนเมฆลอยอยู่บนท้องฟ้า บางคนเมื่อมองเห็นขึ้นไปก็อาจจะรู้สึกวก่อนเมฆที่เกาะกลุ่มกันอยู่มีรูปร่างลักษณะต่างๆ นามอง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเจตคติเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็นและการกระทำของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและพร้อมที่จะตอบสนองสิ่งนั้น ทั้งในทางบวกและทางลบ อันเนื่องมาจากประสบการณ์การเรียนรู้

องค์ประกอบของเจตคติ องค์ประกอบของเจตคติตามแนวคิดของนักจิตวิทยานั้น ทราเวอร์ (Travers) (วินัย วีระวัฒนานนท์. 2539 : 39 - 40) จำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิด (Affective components) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นทันทีที่ได้พบเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกชอบ – ไม่รัก รัก-เกลียด สวย-ไม่สวย หรืออาจเรียกว่าความรู้สึกที่เป็นในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. ส่วนที่เป็นวิจาร์ณญาณ (Cognitive components) เจตคติในแนวนี้เกิดจากการที่บุคคลได้ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ จะด้วยเหตุผลอย่างไรก็ตามภายในความคิดของเขาเอง แล้วสรุปเป็นความคิดของเขาอย่างนั้น น่าจะเป็นที่ยอมรับในส่วนตัวเขา เป็นที่น่าสังเกตว่ากระบวนการคิดของคนเรานั้น ก็มีความเชื่อที่ผิดๆมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างเจตคติให้กับตัวเองได้ ดังนั้น เจตคติในลักษณะนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับ ความเชื่อหรือความรู้ของบุคคลเป็นสำคัญ

3. ส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Behavioral components) เจตคติแนวนี้ออกมาเป็นลักษณะของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เจตคติที่สะท้อนออกทางพฤติกรรมมักมีข้อบกพร่องที่เรียกว่าคนเราบางคนนั้น “ทำอย่างหนึ่ง แต่คิดอีกอย่างหนึ่ง” ได้เสมอ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

64

ลักษณะของเจตคติ เจตคติเป็นความรู้สึกที่บ่งบอกลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมาภายนอกให้บุคคลอื่นเห็นหรือเข้าใจได้ โดยมีลักษณะที่สำคัญ (รวิวรรณ อังคณานพินธุ์, 2533 : 14 - 15) ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ ซึ่งมีได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดเมื่อเกิด การเรียนรู้ย่อมมีความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เรารู้ นั่น โดยบางครั้งอาจได้รับเจตคติ จากการเลียนแบบหรือเอาอย่าง เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงเป็นตรงกันข้ามก็ได้ ถ้าสภาพแวดล้อม สถานการณ์เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงของเจตคติอาจ เปลี่ยนแปลงความเข้มข้น(Intensity) หรือความมากน้อย แต่การที่จะเปลี่ยนเจตคติต่อสิ่งใดนั้น บางครั้งต้องใช้เวลาานาน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเจตคติจะเป็นไปได้ช้าหรือเร็วนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัย และเงื่อนไขหลายประการด้วยกัน

2. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอก เราสามารถทราบได้ว่าบุคคลใดมีเจตคติในการยอมรับหรือไม่ยอมรับ โดยการสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกด้วยสีหน้า ท่าทางพอใจหรือไม่พอใจ หรืออาจจะทำนายพฤติกรรมทั่วไปโดยการวิเคราะห์จากเจตคติของแต่ละบุคคลก็ได้

3. เจตคติเป็นเรื่องราวเฉพาะตัว ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันแต่การแสดงออก อาจแตกต่างกันออกไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกันแต่ความรู้สึกต่างกันได้

4. เจตคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดง ออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนาย หรืออธิบายเจตคติได้

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ เซลแมน และเซียร์ส (Zellman & Sears, 1971 : 27, 109-136) กล่าวว่าเจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์ จึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย อาจเปลี่ยนแปลงจากบวกเป็นลบ หรือจากลบเป็นบวก การเปลี่ยนแปลงเจตคติจึงเป็นไปตาม สภาพแวดล้อมของสังคมภายใต้กระบวนการ ดังนี้

1. การยินยอม (Compliance) คือการยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่น เพื่อให้เขาปฏิบัติตัว ในทางที่ตนต้องการหรือพอใจ

2. การเลียนแบบ (Identification) คือการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้เสมือนสมาชิกในสังคม หรือเพื่อให้คนอื่นเห็นว่าตนเป็นคนเก่ง เพื่อการมีสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่น

3. การรับอิทธิพลจากสิ่งต่างๆ เนื่องจากตรงกับค่านิยมที่มีอยู่ในตัวบุคคลเอง (Internationalization)

ประโยชน์ของเจตคติ เพตตี และเคซิออปโป (Petty & Cacioppo) (กฤษณา สักดิ์ศรี, 2530 : 159 – 160) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

65

1. เจตคติช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว โดยการจัดรูปแบบหรือการจัดระบบสิ่งต่างๆที่มีอยู่รอบตัว
2. เจตคติช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งอาจนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. เจตคติช่วยในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งมีปฏิริยาที่โต้ตอบหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ หรือเป็นรางวัลจากสิ่งแวดล้อม ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกด้านในตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำมาซึ่งความพอใจมาให้กับบุคคลเหล่านั้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (กฤษณา ศักดิ์ศรี. 2530 : 160) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งเร้าต่างๆ
2. ช่วยในการปรับตัว
3. ช่วยป้องกันตัว
4. ช่วยในการแสดงออกถึงค่านิยม

การวัดเจตคติ การวัดเจตคติเป็นสิ่งที่ยากเพราะเราไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่จะสังเกตจากสิ่งที่แสดงออกมาในรูปแบบของการตอบสนอง ซึ่งอาจเป็นถ้อยคำหรือพฤติกรรมโดยสามารถตรวจสอบได้โดยวิธีการต่างๆ (กฤษณา ศักดิ์ศรี. 2530 : 208 - 211) ดังนี้ คือ

1. การสังเกต (Observation) เป็นการศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อค้นหาความจริงโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สังเกต โดยตรงทำให้ได้ข้อมูลแบบปฐมภูมิ ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลเหล่านั้นๆ เป็นได้เป็นอย่างดี
2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาหรือพูดคุยกันอย่างมีจุดหมายเพื่อได้ข้อมูลตามที่วางแผนไว้ล่วงหน้า การสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วยผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์นอกจากได้ข้อมูลตามที่ต้องการแล้ว ยังได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในด้านปฏิกิริยาไหวพริบ ท่วงทิวาจาและอุปนิสัยใจคอ
3. การใช้แบบวัดเจตคติโดยตรงหรือมาตราส่วนวัดเจตคติ (Attitude scales) ที่นิยมใช้แพร่หลาย คือ แบบวัดเจตคติของลิเคิร์ต (Likert scales) และแบบวัดเจตคติของเทอร์สโตน (Thurstone Method)
4. แบบรายงานตนเอง (Self-report) เป็นการให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบอย่างไร ด้วยการพูดหรือเขียนบรรยายความรู้สึกของตนเองจากประสบการณ์ที่ผ่านมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

66

5. โปรเจกทีฟเทคนิค (Projective technique) เป็นการใช้สิ่งเร้าที่มีลักษณะที่ไม่ค่อยชัดเจน กระตุ้นให้บุคคลแสดงความรู้สึกออกมา เพื่อที่จะได้สังเกตว่ามีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งเดียวกันอาจต่างกัน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538 : 179-191) กล่าวถึง วิธีการวัดเจตคติว่า สามารถวัดได้ด้วยการสังเกตหรือการทดสอบ หรือด้วยแบบทดสอบ การวัดที่นิยมกันแพร่หลายมีหลายวิธี ได้แก่

1. วิธีของเทอร์สโตน (Thurstone Method) วิธีนี้จะหาค่าของแต่ละมาตราของข้อความทางเจตคติก่อนที่จะนำไปใช้และกำหนดค่ามาตรา มีตั้งแต่ 1 ถึง 3 มาตรา
2. วิธีของลิเคิร์ต (Likert Method) วิธีนี้ กำหนดเป็น 5 ชั้น แต่ละชั้นจะกำหนดค่าไว้ หลังจากไปรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมาแล้ว
3. วิธีของออสกู๊ด (Osgood Method) เป็นวิธีการวัดเจตคติโดยใช้ความหมายของภาษา มาใช้ในการสร้างมาตรวัด

การสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ เครื่องมือวัดประเภทนี้เป็นการวัดความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะกำหนดตัวเลขเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยอาศัยกฎเกณฑ์ของเครื่องมือ นั้น มาตรวัดเจตคติที่นิยมใช้กัน ได้แก่ มาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert rating scales) เพราะสามารถใช้วัดเจตคติได้อย่างกว้างขวาง และมักจะมีค่าความเที่ยงสูง สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสร้างแบบวัดเจตคติ โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งระดับความคิดเห็นไปในทางบวกและทางลบ 5 ระดับ ดังนี้ เห็นด้วยมาก เห็นด้วยค่อนข้างมาก ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยให้คะแนนเป็น 2 1 0 -1 และ -2 เรียงตามลำดับ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2524 : 29)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง “รักษันครหลวง” สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนครหลวง (พิบูลประเสริฐวิทย์) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยในประเทศ

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีวิธีดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ศึกษารวบรวม ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสำรวจหาคำศัพท์ท้องถิ่น ขั้นที่ 2 สร้างหลักสูตร ขั้นที่ 3 ประเมินความ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

67

สมมุติของหลักสูตร ชั้นที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตร ชั้นที่ 5 นำหลักสูตรไปใช้ และ ชั้นที่ 6 ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า นักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผ่านเกณฑ์ประเมินที่ตั้งไว้คือร้อยละ 60 นักเรียนมีความพอใจในกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด

สาลินี อุดมผล (2542 : ฃ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง การเจียรระโนนินิล โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 4 ขั้นตอน

1. การศึกษาเอกสารทางการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. การพัฒนาหลักสูตรพบว่า โครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องที่สามารถนำไปใช้ทดลองใช้ได้
3. การทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ และนักเรียนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม
4. การประเมินหลักสูตรพบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรระโนนินิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรระโนนินิล และควรมีการปรับปรุงในเรื่องของคาบเวลาเรียน

ยุวดี กังสกาล (2542 : 101-104) ได้ศึกษาวิจัยข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีศึกษาโรงเรียนวัดใหญ่คันโพธิ์ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ผลวิจัยในด้านความต้องการของบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ชุมชนมีความเห็นว่าเป็นหน้าที่ที่โรงเรียนจะทำหน้าที่นี้ให้ดีที่สุด ในด้านความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชนพบว่า ชุมชนมีความพร้อมและยินดีให้เงินสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านปัญหาของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนประสบปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน แนวทางการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนสรุปได้ว่าโรงเรียนควรเป็นผู้นำในการยกระดับการศึกษาของคนในชุมชน ควรให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

วิจิตรา ไสยยะ (2543 : 142) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของบุคลากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 8 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 2 ลักษณะ ได้แก่การปรับหลักสูตรแม่บทให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 74.36 และสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเสริมสร้างหลักสูตรแม่บท คิดเป็นร้อยละ 25.64 ในด้านการมีส่วนร่วมของบุคลากรในท้องถิ่นพบว่า ศึกษานิเทศก์ร้อยละ 80.48 และผู้บริหารร้อยละ 66.67 ร่วมกำหนดนโยบายกับผู้บริหารโรงเรียน พบว่า ครูเข้าร่วมกำหนดนโยบายกับผู้บริหารร้อยละ 62.82

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

68

องค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมร้อยละ 88.88 ผู้ปกครองเข้าร่วมร้อยละ 56.41 และผู้นำท้องถิ่น ร้อยละ 100.00 ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านนโยบายการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ชาย จันทรงาม (2544 : 132) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการปลูกพืชผักสวนครัว ตามสภาพแวดล้อมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน นักเรียนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรการปลูกพืชผักสวนครัวตามสภาพแวดล้อม ผลการทดลองใช้หลักสูตร นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับดี นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติงานตามขั้นตอนได้ถูกต้อง ด้านจิตพิสัยนักเรียนมีความสนใจในการเรียน และด้านความคิดเห็นของนักเรียนเห็นด้วยต่อการปลูกพืชผักสวนครัว ตามสภาพแวดล้อมในระดับมากที่สุด

สงกรานต์ จำปาบุรี (2544 : 99 - 100) ได้ศึกษาวิจัยการประเมินหลักสูตรเรื่องการทำไข่เค็มกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องการวัดประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.44 สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นกับผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปเสริมสร้างรายได้แก่ตนเอง

จิตรา ชุมณี (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเรื่องมัจจุเทศก์ท้องถิ่น อำเภอไทรโยค กาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรเรื่อง มัจจุเทศก์ท้องถิ่น อำเภอไทรโยค กาญจนบุรี สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เรียนรู้จากสถานการณ์จริง และเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรมีความเหมาะสม การประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร พบว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับมัจจุเทศก์ท้องถิ่น ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนสามารถทำชิ้นงานได้ระดับดีมาก เช่น แผ่นพับ หนังสือเล่มเล็ก นิทาน แต่งกลอนเกี่ยวกับการนำเที่ยว และปฏิบัติหน้าที่เป็นมัจจุเทศก์ท้องถิ่นได้

ภัทริยา สามงามยา (2545 : 137) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นแผนวงประยุกต์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีสถานศึกษาจำนวนน้อย ที่ให้ความสำคัญในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น และจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ตามนโยบายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า หลักสูตรมีค่าดัชนี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

69

ความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียน ปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานได้ครบถ้วน

ผลการประเมินผลการปรับปรุงหลักสูตร ด้านการประเมินด้านความรู้ความเข้าใจพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความหมายของวงแคนประยุกต์ของคนตรีพื้นบ้านกงลาดก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสูงกว่าก่อนเรียน

ชีวรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพร ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนสามารถจัดทำผลงานได้คือ ภาพสามมิติ แผ่นพับ นิทาน ภาพตัดต่อ หนังสือเล่มเล็ก และเกมบันไดงู เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพร และปฏิบัติกิจกรรมอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุอำเภออุทุมพร นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อหลักสูตร และผู้สอนกับนักเรียนมีความคิดเห็นว่าการเพิ่มระยะเวลาในแต่ละแผนการสอน และมีการปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องระยะเวลาให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับเนื้อหา

สฤณี สุทธิยา (2545 : 109) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเรื่องการสานหมวกตาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยรวม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ซึ่งหมายความว่าหลักสูตรนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ฉัฐกานต์ เรือนคำ (2546 : 86-87) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการปลูกพืชที่สำคัญของชุมชนบ้านสันตะ ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการปลูกพืชทางของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการเรียนมีความแตกต่าง โดยหลังการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่า และเสนอแนะว่าควรมีการทำวิจัยการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มภาษาไทย และกลุ่มศิลปศึกษา ที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อพัฒนาปรับปรุง อนุรักษ์ สืบทอดแก่คนรุ่นหลัง

ศิริพร วรินทร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

70

การศึกษาพบว่า โรงเรียนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน 6 ด้าน (ตั้งแต่ร้อยละ 58.93 ถึง 97.02) โดยมีความพร้อมแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสร้าง ความตระหนักให้กับบุคลากร ได้แก่การประชุมชี้แจง จัดหาเอกสารสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การติดต่อวิทยากรจากโรงเรียนนำร่องและเครือข่าย 2) ด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการและ อนุกรรมการของสถานศึกษา ได้แก่ หน้าที่ในการกำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ของกลุ่มวิชา 3) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การประชุมครูและผู้ปกครอง การนำข้อมูลสารสนเทศมา พิจารณาในการดำเนินงาน 4) ด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ แต่งตั้งคณะกรรมการในการ ทำงาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบกรอกข้อมูล มีการจัดระบบสารสนเทศในเรื่องข้อมูลทั่วไป ของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพการจัดแผนการเรียน การจัดการงบประมาณ 5) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ข้อมูล ผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะของผู้เรียน การจัดประชุมเป็นระยะๆ 6) ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ มีการประชุมเพื่อสำรวจความต้องการ การประเมินหลังการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

บรู๊ค (Brook, 1994 : Abstract) ได้วิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษา ในบริติช โคลัมเบีย (British Columbia) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการติดตามการใช้ หลักสูตรประถมศึกษา สรุปได้ว่า ครูมีการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ครูมีส่วนร่วมในการวางแผน ใช้หลักสูตรร่วมกัน ปัญหาที่พบคือ ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ทางการศึกษา ครูไม่ได้รับการอบรมสิ่งใหม่ๆ และระยะเวลาในการศึกษาความต้องการของนักเรียน มีไม่เพียงพอ

ลี (Lee, 1995 : Abstract) ได้ศึกษาความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ความคิดแนวใหม่เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมีแนวคิดมาจากทฤษฎีของ ฟูโกต์และเลียวทาร์ด (Foucault & Lyotard) ซึ่งมีแนวคิดสำคัญว่า ความเที่ยงตรงขององค์ความรู้ทั้งหมดต้องมาจาก บุคลากรในท้องถิ่น ดังนั้นบทบาทของครูจะแตกต่างจากแนวการสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งครูควรยึด หลักสูตรท้องถิ่น

บัทเลอร์ (Bulter, 1995 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและ ออกแบบกราฟฟิคที่มีประสิทธิภาพพบว่า การรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์เกี่ยวกับการออกแบบ กราฟฟิคที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้ง คณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิค และนักศึกษาเมื่อ ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วได้นำไปเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วไป ทั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

71

บิณฑ (Bintz. 1995 : Abstract) ได้ทำการศึกษาหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรแบบ สืบสวนสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของหลักสูตรแบบสืบสวนประกอบด้วยองค์ประกอบ ที่มีความสัมพันธ์กัน 4 ประการ คือ 1) การเน้นให้นักเรียนเห็นจุดประสงค์ในแต่ละวิชา 2) วิชาในเวศวิทยาที่จุดประสงค์ไม่เด่นชัดควรพัฒนาในจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร 3) การสอนและการประเมินผลวิชาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ควรพัฒนาเกี่ยวกับกระแส การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบัน 4) วิชาอื่นๆ ที่จุดประสงค์หลักไม่ชัดเจน ควรพัฒนา ในเรื่องความรู้ ความจริงที่มีการเปลี่ยนแปลง

แด็ค (Dack. 1996 : Abstract) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเรื่องการใช้คำสรรพนาม และคำศัพท์ วิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ของโรงเรียนเตรียมนักเรียนต่างด้าวพบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการใช้คำสรรพนามและคำศัพท์ในวิชาวิทยาศาสตร์และ วิชาสังคมศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีการฝึกหัดและการเรียนรู้ภาษาที่สอง การบูรณาการ เนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา และการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน

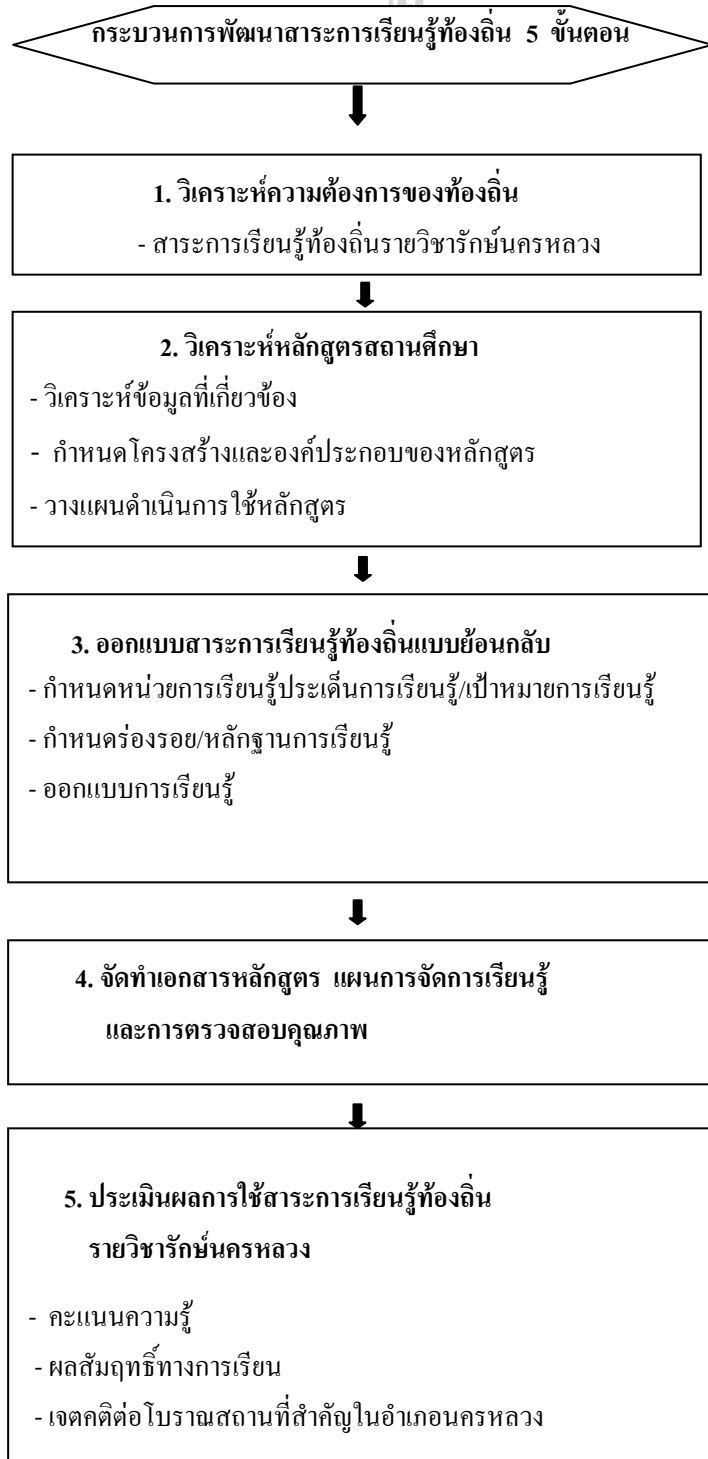
ไวเทอร์ (Wither. 2000 : 193) ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และพื้นฐาน การศึกษาพบว่า โปรแกรมในการเรียน การประชุมปฏิบัติการและการร่วมมือกันของโรงเรียน ในการพัฒนาหลักสูตรหัวข้อปัญหาที่เด่นชัดในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรรวมไปถึงความ เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ การเผยแพร่ในโรงเรียน โครงสร้างหลักสูตรที่ทำให้เป็นระเบียบแบบแผน และมาตรฐานของเนื้อหา เครื่องมือของกิจกรรมหลักสูตรเกิดขึ้นจากผู้ฝึกการสื่อสาร การจัดการ เวลา การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอมาทั้งหมด ได้แก่ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตร พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ การนำหลักสูตรไปใช้ แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้หลักการและแนวคิด ที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด ในการวิจัย ดังแสดงในภาพประกอบ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

72

ภาพประกอบ 5 สรุปหลักการแนวคิดที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัย